

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ФАКУЛЬТЕТ КОНСАЛТИНГУ І МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

МАГІСТР

(освітній ступень)

на тему: «Формування обліково-аналітичного забезпечення управління
заборгованістю підприємства»

Виконала: студентка 2 року навчання,
групи 8.01.071.010.19.1, спеціальності
071 « Облік і оподаткування »

Гаспарова А. Е.

Керівник: д.е.н., професор Лабунська С. В.

Рецензент: Жук В. С.

Харків, 2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 120 сторінок, 26 таблиць, 19 рисунків, список літератури з 68 найменувань, 7 додатків

Формування обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства

Предметом дослідження дипломної магістерської роботи є теоретичні та практичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства.

Об'єктом дослідження є процес обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ ВКП «Мотор-Агро» та її аналіз.

Метою виконання дипломної роботи є розгляд теоретичних і практичних аспектів обліку та аналізу заборгованості підприємства та розробка заходів щодо їх оптимізації та удосконалення управління ними.

Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити наступні завдання: провести загальноекономічний аналіз стану та розвитку національної економічної системи; дослідити та узагальнити визначення понять «дебіторська заборгованість» та «кредиторська заборгованість»; надати характеристику підходів щодо визнання та оцінки заборгованостей за міжнародними та національними стандартами; охарактеризувати діяльність та техніко-економічну складову досліджуваного підприємства; дослідити організацію обліку заборгованостей та формування інформаційної бази на підприємстві; визначити порядок документування інформації щодо заборгованостей та визначити недоліки для поліпшення; розрахувати та оцінити показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх структури та складу, а також ділової активності та фінансового стану підприємства; заходи удосконалення процесу формування інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість в системі обліку інформації; оптимізувати систему документообігу об'єкта дослідження; вдосконалити методи аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей за допомогою математичного моделювання; напрямки та надати рекомендації щодо покращення стану та управління дебіторською заборгованістю з метою підвищення платоспроможності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у науковій обґрунтованості та прикладній спрямованості теоретичних положень, підходів і рекомендацій, викладених у роботі, використання яких поліпшить процес обліку та аналізу у цілому, вдосконалив існуючий порядок обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, підвищить рівень достовірності та ефективності економічної інформації за результатами обліку та аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Отримані результати можуть бути використані у господарській діяльності ТОВ ВКП «Мотор-Агро».

РЕФЕРАТ

Дипломная работа содержит 120 страниц, 26 таблиц, 19 рисунков, список литературы из 68 наименований, 7 приложений

Формирование учетно-аналитического обеспечения управления задолженностью предприятия

Предметом исследования дипломной магистерской работы являются теоретические и практические аспекты учета и анализа дебиторской задолженности предприятия.

Объектом исследования является процесс учета дебиторской и кредиторской задолженностей ООО ПКП «Мотор-Агро» и ее анализ.

Целью выполнения дипломной работы является рассмотрение теоретических и практических аспектов учета и анализа задолженности предприятия и разработка мероприятий по их оптимизации и совершенствованию управления ими.

Для достижения поставленной цели необходимо решить следующие задачи: провести общеэкономический анализ состояния и развития национальной экономической системы; исследовать и обобщить определения понятий «дебиторская задолженность» и «кредиторская задолженность»; предоставить характеристику подходов к признанию и оценке задолженностей по международным и национальным стандартам; охарактеризовать деятельность и технико-экономическую составляющую исследуемого предприятия; исследовать организацию учета задолженностей и формирования информационной базы на предприятии; порядок документирования информации по задолженностям и определить недостатки для улучшения; рассчитать и оценить показатели оборачиваемости дебиторской и кредиторской задолженностей, их структуры и состава, а также деловой активности и финансового состояния предприятия; разработать меры совершенствования процесса формирования информации о дебиторской и кредиторской задолженности в системе учета информации; оптимизировать систему документооборота объекта исследования; методы анализа дебиторской и кредиторской задолженностей с помощью математического моделирования; сформировать направления и дать рекомендации по улучшению состояния и управления дебиторской задолженностью с целью повышения платежеспособности предприятия.

Практическое значение полученных результатов заключается в научной обоснованности и прикладной направленности теоретических положений, подходов и рекомендаций, изложенных в работе, использование которых улучшит процесс учета и анализа в целом, усовершенствует существующий порядок учета дебиторской и кредиторской задолженностей, повысит уровень достоверности и эффективности экономической информации по результатам учета и анализа дебиторской и кредиторской задолженностей.

Полученные результаты могут быть использованы в хозяйственной деятельности ООО ПКП «Мотор-Агро».

ABSTRACT

Thesis contains 120 pages, 26 tables, 19 figures, bibliography of 68 titles, 7 appendices

Formation of accounting and analytical support of debt management of the enterprise

The subject of research of the master's thesis is the theoretical and practical aspects of accounting and analysis of receivables of the enterprise.

The object of the study is the process of accounting for receivables and payables of LLC VKP "Motor-Agro" and its analysis.

The purpose of the thesis is to consider the theoretical and practical aspects of accounting and analysis of debt and the development of measures to optimize them and improve their management.

To achieve this purpose it is necessary to solve the following tasks: to conduct a general economic analysis of the state and development of the national economic system; to investigate and generalize the definitions of "accounts receivable" and "accounts payable"; provide a description of approaches to the recognition and measurement of debt according to international and national standards; describe the activities and technical and economic component of the investigated enterprise; to investigate the organization of debt accounting and the formation of the information base at the enterprise; the procedure for documenting information on debts and identify shortcomings for improvement; calculate and evaluate the turnover of receivables and payables, their structure and composition, as well as business activity and financial condition of the enterprise; develop measures to improve the process of forming information on receivables and payables in the information accounting system; optimize the document management system of the object of study; to improve methods of analysis of receivables and payables by means of mathematical modeling; form directions and provide recommendations for improving the condition and management of receivables in order to increase the solvency of the enterprise.

The practical significance of the obtained results lies in the scientific validity and applied orientation of theoretical provisions, approaches and recommendations set out in the work, the use of which will improve the accounting and analysis process as a whole, improve the existing accounting of accounts receivable and payable, increase the reliability and efficiency of economic information accounting and analysis of receivables and payables.

The obtained results can be used in the economic activity of VKP Motor-Agro LLC.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	13
1.1. Загальна характеристика економічного стану та розвитку економіки України	13
1.2. Сучасні теоретико-наукові підходи до визначення сутності заборгованості підприємства	24
1.3. Підходи до визнання та оцінки заборгованості підприємства у світовій та вітчизняній практиці	31
1.4. Загальна техніко-економічна характеристика підприємства	38
Висновки до першого розділу	46
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ	49
2.1. Формування обліково-інформаційної бази для побудови системи управління заборгованістю та її особливості на ТОВ ВКП «Мотор-Агро»	49
2.2. Організація документування та відображення в обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ ВКП «Мотор-Агро»	56
2.3. Аналіз ділової активності та фінансового стану підприємства	63
2.4. Аналіз структури і динаміки заборгованості ТОВ ВКП «Мотор-Агро»	71
Висновки до другого розділу	77
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО»	80
3.1. Розробка заходів удосконалення процесу формування інформації про дебіторську та кредиторську заборгованості в системі бухгалтерського обліку	80
3.2. Оптимізація системи документообігу об'єкта дослідження	86
3.3. Вдосконалення методів аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей за допомогою математичного моделювання	96
Висновки до третього розділу	104
ВИСНОВКИ	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	112
ДОДАТКИ	120

ВСТУП

Найбільш актуальним та важливим перед усіма підприємствами в даний час є питання, яке безпосередньо пов'язане з розрахунково-платіжними операціями і, як наслідок цього - безсумнівно, що координує роботу господарського суб'єкта в цілому – це дебіторська та кредиторська заборгованості. Важливість цих складових в функціонуванні підприємства визначається тим, що дебіторська заборгованість виступає в якості ключового, основоположного економічного чинника, безпосередньо взаємопов'язаного з процесами відтворення оборотного капіталу., а кредиторська заборгованість є показником платоспроможності та вміння користатися залученими коштами.

Оскільки близько 20% активів середньої компанії числяться в її дебіторській заборгованості та 10-15% у кредиторській, то виявлення, аналіз стану і ефективне управління цією статтею має великий вплив на ліквідність, а, отже, і на зміцнення фінансового стану підприємства в цілому. Стосовно до заборгованості замовників (покупців) за поставку товарів, надані послуги або виконані роботи дебіторська заборгованість є одночасно елементом маркетингової політики організації, спрямованої на максимізацію обсягу прибутку, встановлення взаємовигідних відносин.

Метою виконання дипломної роботи є розгляд теоретичних і практичних аспектів обліку та аналізу заборгованості підприємства та розробка заходів щодо їх оптимізації та удосконалення управління ними.

Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити наступні завдання:

- 1) провести загальноекономічний аналіз стану та розвитку національної економічної системи;
- 2) дослідити та узагальнити визначення понять «дебіторська заборгованість» та «кредиторська заборгованість»;
- 3) надати характеристику підходів щодо визнання та оцінки заборгованостей за міжнародними та національними стандартами;

4) охарактеризувати діяльність та техніко-економічну складову досліджуваного підприємства;

5) дослідити організацію обліку заборгованостей та формування інформаційної бази на підприємстві;

6) визначити порядок документування інформації щодо заборгованостей та визначити недоліки для поліпшення;

7) розрахувати та оцінити показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх структури та складу, а також ділової активності та фінансового стану підприємства;

8) розробити заходи удосконалення процесу формування інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість в системі обліку інформації;

9) оптимізувати систему документообігу об'єкта дослідження;

10) вдосконалити методи аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей за допомогою математичного моделювання;

11) сформулювати напрямки та надати рекомендації щодо покращення стану та управління дебіторською заборгованістю з метою підвищення платоспроможності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ ВКП «Мотор-Агро» та її аналіз.

Предметом дослідження дипломної магістерської роботи є теоретичні та практичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства.

Комплексна методика заходів для досягнення мети базується на використанні сукупності таких методів:

1) метод узагальнення та контент-аналізу, за допомогою яких було визначено сутність дебіторської та кредиторської заборгованості;

2) метод аналізу та оцінки – для визначення стану заборгованості;

3) метод порівняння, який використовувався для визначення розбіжностей в обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей на прикладах вітчизняної та міжнародної практики, а також для характеристики стану та динаміки заборгованості на підприємстві;

- 4) угруповання інформації – для легкого сприйняття аналітичних даних;
- 5) графічний – для наочності статистичного матеріалу;
- 6) методи горизонтального і вертикального аналізу та розрахунку абсолютних і відносних показників – для отримання інформації про зміни показників підприємства;
- 7) абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення і формулювання висновків
- 8) метод економіко-математичного моделювання – дозволяє здійснити ефективний аналіз ситуації і прийняти доцільне рішення

Структурно-логічну схему за досліджуваною темою надано у додатку 3.

Питання обліку та аналізу дебіторської заборгованості знаходять своє відображення в працях багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів, таких як: Т. В. Асмолова [1], П. Й. Атамас [2], М. Д. Білик [3], Ф. Ф. Бутинець [4], Є. В. Дубровська [10], Г. Г. Кірейцев [12], С. В. Лабунська [14], Н. О. Матицина [17], І. В. Супрунова [46], А. В. Тирінов [49], Юджин Ф. Бригхем [59] та ін.

Вивчення опублікованих праць та практика господарської діяльності свідчать про неповне висвітлення принципово важливих питань щодо економічної природи заборгованості, систематизації її видів та механізмів формування, і як наслідок, інформації у розрізі обліково-аналітичного забезпечення в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства. Тому й потребують проведення подальших досліджень.

Для написання магістерської дипломної роботи використовуються дані Товариства з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційного підприємства «Мотор-Агро», яке займається неспеціалізованою оптовою торгівлею згідно КВЕД 46.90. Дане товариство являє собою суб'єкт малого підприємництва.

Планованими науковими результатами є розглянута система формування обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства, власне трактування поняття «дебіторська заборгованість», визначення проблем обліку дебіторської заборгованості, наведена техніко-економічна характеристика підприємства, проаналізована структура та динаміка дебіторської та кредиторської

заборгованостей, рівня платоспроможності та ліквідності підприємства, проведене вдосконалення методів аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей за допомогою математичного моделювання, сформовані варіанти та напрямки удосконалення обліку та документування, для досліджуваного підприємства, які можна впровадити в практичну діяльність.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних та організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, в прогнозуванні їх рівня та оптимізації процесу документування та збору інформації та обліково-аналітичних цілей.

Практичне значення одержаних результатів полягає у науковій обґрунтованості та прикладній спрямованості теоретичних положень, підходів і рекомендацій, викладених у роботі, використання яких поліпшить процес обліку та аналізу у цілому, вдосконалив існуючий порядок обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, підвищить рівень достовірності та ефективності економічної інформації за результатами обліку та аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Отримані результати можуть бути використані у господарській діяльності ТОВ ВКП «Мотор-Агро».

Проблемні питання обліку дебіторської заборгованості та шляхи вдосконалення організації обліку та аналізу розрахункових операцій з дебіторами було висвітлено у науковій статті (додаток А).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Загальна характеристика економічного стану та розвитку економіки України

Сучасний етап економічного розвитку в загальносвітовому масштабі в умовах сьогодення знаходиться під впливом постійних змін, це характеризується інтернаціоналізацією економічних, фінансових, політичних і суспільних відносин, що є наслідком прояву глобалізаційних процесів.

Україна – країна великого потенціалу та можливостей для розвитку різноманітних сфер діяльності. У сучасному світі створюються, функціонують, розвиваються і припиняють свою діяльність безліч різних підприємств та організацій. Одні з них стають успішними, інші виявляються неспроможними для здійснення своєї діяльності.

Економічний стан та розвиток країни впливає на становище будь-яких суб'єктів господарювання. Останні роки Україна переживає доволі тяжкий період в своїй історії, наслідки якого відчуваються у всіх напрямках діяльності. Трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці України, характеризуються високим рівнем нестабільності та невизначеності. Одним із проявів такого стану є рівень падіння ВВП, який перш за все впливає на доходи населення, рівень інфляції, що виступає основним чинником впливу на рівень цін та попит на товари і послуги, а також курс валют, що характеризує рівень знецінення національної грошової одиниці. [47, с. 160]

Розмір економіки будь-якої держави характеризується сукупною вартістю всіх вироблених товарів і наданих послуг за певний період часу, тобто об'ємом ВВП. Виходячи з темпу зростання та збільшення рівня номінального ВВП можна

виокремити стрімке збільшення обсягу у 2015 та 2017 роках, а саме 126,3% та 125,2% (рис. 1.1). У наступні роки відбувалося поступове зменшення обсягів номінального ВВП, причинами цього були висока конкуренція з боку іноземних аналогів на внутрішньому ринку, сповільнення економічної активності у світі та зміцнення національної валюти. Дивлячись на характерне зменшення обсягів у першому півріччі 2020 року можна стверджувати що на динаміку цього процесу вплинули такі фактори:

- 1) Максимальний ефект (у квітні – травні 2020 року) від жорстких протиепідеміологічних заходів як всередині країни, так і за її межами;
- 2) низька кон'юнктура на світових ринках (зменшення світових цін на метали, залізну руду, добрива та кукурудзу);
- 3) низька інвестиційна активність в економіці;
- 4) недостатній рівень ділової активності;
- 5) вплив пандемії COVID-19 через зовнішній канал, в тому числі, обмежені поставки імпорту;
- 6) більш пізній початок збиральної компанії, зернових культур.

Рис. 1.1 Рівень номінального ВВП України та його темп росту, 2015 – II кв. 2020 рр.

Незважаючи на отримані достатньо негативні результати динаміки ВВП у II-му кв. 2020 року в умовах найбільшого негативного впливу від карантинних заходів, в подальшому очікується поступове відновлення динаміки виробництва провідних галузей економіки, що впливатиме на динаміку інвестицій, експорту та споживчий попит домогосподарств. Також, очікується, що фіскальна політика після внесених змін до бюджету, стимулюватиме зростання за рахунок нарощування витрат сектору ЗДУ. У подальшому пом'якшення карантинних обмежень та їх подальше зняття на тлі впровадження прийнятих урядових рішень, спрямованих на пом'якшення впливу пандемії COVID-19, пом'якшення монетарної політики дозволять пожвавити економічну активність й очікувати на відновлення зростання наприкінці поточного року (у 4-му кварталі). Але у випадку, якщо обмеження будуть посилюватись, економіка повернеться до низхідної динаміки, що сформує W-треєкторію [33].

На сьогодні економіка України характеризується циклічністю свого розвитку, формування загального тренду її динаміки в умовах становлення і розвитку глобальної економіки, що поєднує в єдиній системі господарські процеси різних країн. Макрофінансові і макроекономічні показники в 2015-2020 роках доводять той факт, що сучасний стан національного господарства залишає бажати кращого. Крім цього, наслідки пандемії Covid-19 істотно відбилися на ситуації в державі, яка опинилася серед постраждалих країн за рівнем економічного спаду, що дає можливість стверджувати про падіння економічних показників і про тривале відновлення. Використовуючи дані Міністерства фінансів України [36] було складено таблицю з показниками економічного стану України 2015-2020 рр. (табл. 1.1).

Аналізуючи рівень бюджетного дефіциту, можна побачити тенденцію зміни цього показника та рівня державного боргу. На їх коливання впливає фінансова допомога МФВ та податкові надходження до бюджету. Наприкінці 2019 року відбулася зустріч, у ході якої було утверджена програма фінансової допомоги економіці України та можливість отримання двох траншів у 2020 році. 12 червня Україна отримала транш кредиту МВФ у розмірі \$2,1 млрд.

Станом на кінець жовтня держава ще не отримала другої допомоги від МВФ. Причиною відстрочки траншу стало закладений урядом рівень дефіциту бюджету на 2021 рік (6%), який перевищує очікування МВФ, що містяться в програмі.

Щодо рівня бюджетного дефіциту, згідно даних за півріччя він знаходиться на рівні 4,77 % від ВВП. У Нацбанку очікують фактичного дефіциту бюджету в 2020 році на рівні 6-6,5% ВВП замість закладених в прогнозі 7,5%.

В Україні за станом на 30 червня 2020 року величина державного і гарантованого державою боргу досягла УАН 2269,2 млрд., або \$ 85,0 млрд., збільшившись на УАН 270,9 млрд. за перше півріччя. А відносні показники стійкості державного боргу після сприятливої динаміки в 2017-2019 роках почали погіршуватися в 2020-м.

Так, величина державного і гарантованого державою боргу щодо ВВП зменшилася з пікового рівня 81% ВВП в 2016 році до 50,3% в 2019-м і виросла до 57,1% ВВП в червні 2020 року. Подібні зміни спочатку були обумовлені зміцненням реального обмінного курсу гривні і зростанням реального ВВП при повільному збільшенні абсолютної суми боргу. Однак у 2020 році ситуація принципово змінилася: уряд перейшов у стадію активного накопичення боргів, траєкторія курсу гривні стала девальваційної, а динаміка реального ВВП - низхідній.

Є важливим відмітити, що через пандемію Covid-19 та економічну кризу, викликану їм, збільшився рівень безробіття. За час карантину (з 12 березня по сьогоднішній день) статус безробітних отримали 431,8 тисячі осіб - це на 67% більше, ніж за той же період 2019 року.

Інфляційні процеси в країні непередбачувані і швидко змінюються, адже спостерігається стрімка динаміка спаду інфляційних процесів з 2015 року, до суттєво низьких у 2019 та 2020 роках. Індекс інфляції у 2020 році, як одна із знакових характеристик розвитку країни, є значно нижчим ніж у попередні роки. За період з січня по вересень індекс становить 1,7%. Згідно звіту про

огляд індексу інфляції від Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, у річному розрахунку інфляція становить 2,5% і також залишається вдвічі нижчою за цільовий рівень у 5% (± 1 в.п.) [34].

Таблиця 1.1

Показники економічного стану України за 2015-2020 рр.

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020 II кв.
Рівень бюджетного дефіциту, у % до ВВП	2,28	2,94	1,6	1,66	1,96	4,77
Рівень державного боргу, у % до ВВП	79,4	81,0	71,8	60,9	50,3	-
Рівень безробіття, %	9,5	9,7	9,9	9,1	8,6	9,9
Індекс інфляції, %	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	100,2

Однак, при аналізі економічного стану держави слід також враховувати обсяг його тіньової економіки. У всіх країнах світу існує таке явище, як тіньова економіка. Вона не тільки сповільнює зростання економіки конкретної країни і зменшує її національне багатство, але і веде до погіршення економічної ситуації в усьому світі. Більшою мірою тіньова економіка проявляється у вигляді корупції, відмиванні грошових коштів, ухиленні від сплати податків. Незважаючи на те, що існують заходи боротьби з цими явищами, люди знаходять нові способи ухилення від них, прагнучі отримати для себе максимальну вигоду.

Умови для формування тіньової економіки обумовлені загальним станом економіки конкретної країни. Так як тіньовий сектор економіки впливає на такі економічні процеси, як інвестування, торгівля, формування і розподіл бюджету, то він являє собою істотну загрозу для економічної безпеки кожної країни, а проблема визначення його розмірів набуває глобального характеру.

Поширення тіньового сектора економіки в сучасних економічних умовах робить негативний вплив як на розвиток економіки окремої країни, так і на світову економіку в цілому. На думку експертів МВФ, тіньова економіка

включає в себе всі види економічної діяльності, які приховані від офіційної влади за монетарними, регуляторними та інституціональними причинами. Монетарні, або грошово-кредитні причини, включають ухилення від сплати податків і всіх внесків на соціальне забезпечення, регуляторні (нормативні) причини включають ухилення від урядової бюрократії або тягара нормативної бази, в той час як інституційні причини включають корупційне законодавство, якість політичних інститутів і слабке верховенство закону. [64, с. 4]. Також, на рисунку 1.2 зображено фактори, які впливають на обсяг тіньового сектору економіки.

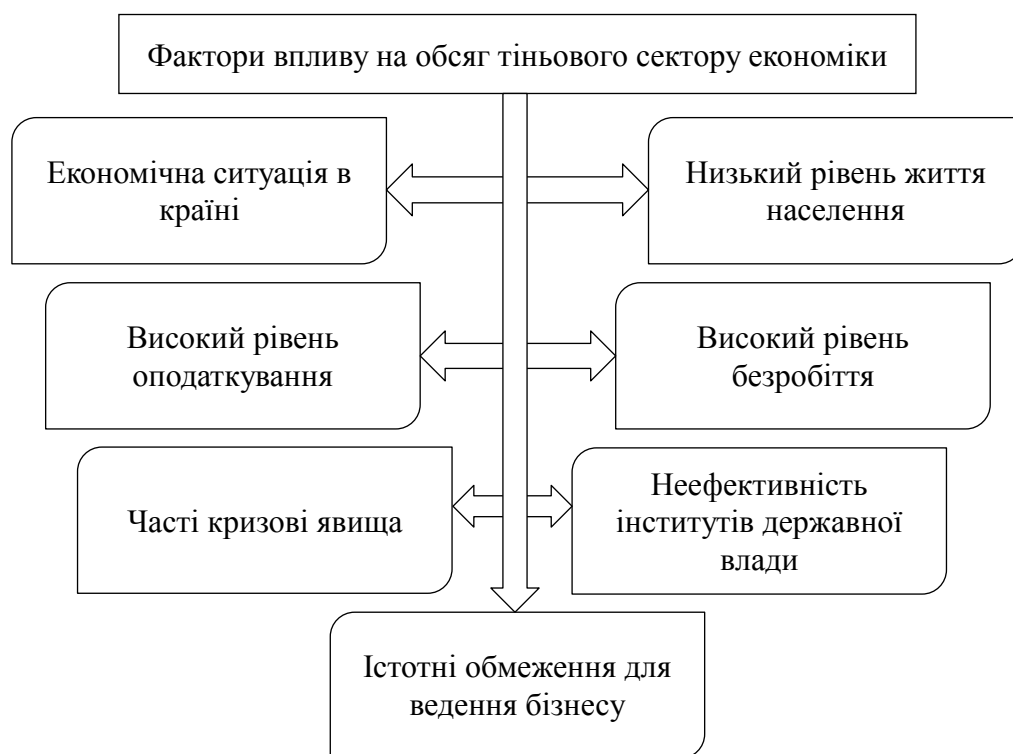

Рис.1.2. Фактори впливу на обсяг тіньового сектору економіки.

Слід зазначити неоднозначність ролі впливу тіньового сектору на розвиток суспільства, так як він надає не тільки негативний, але і позитивний вплив. До позитивних та негативних наслідків існування тіньового сектору в економіці країни можна віднести перелік, зазначений на рисунку 1.3.

Рис. 1.3. Наслідки існування тіньового сектору в економіці держави.

Дослідження структури тіньової економіки України не проводилося, але з високим ступенем впевненості можна стверджувати, що лівову частку української тіні становить законна діяльність, свідомо чи ні виведена з-під оподаткування. Швидше за все, лідируючу позицію займають зарплати в конвертах. Скільки українців щось вирощують, будують, майструють, лагодять, готують і здають в оренду без будь-якого оформлення, ліцензування та, звичайно, сплати податків, навіть приблизно ніхто не знає.

Ґрунтуючись на розрахунках рівня тіньової економіки України можна проаналізувати її значення та динаміку їх зміни зображених на рисунку 1.4. За останні 6 років найвищий показник спостерігався у 2015 році та далі відбувається тенденція спаду рівня тіньової економіки. Станом на I квартал 2020 року показник становить 31% від обсягу офіційного ВВП, що на 1 в.п. менше за показник I кварталу 2019 року.

Рис. 1.4. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до відповідного періоду попереднього року)

Можна привести наступні приклади як перетинається офіційна та тіньова економіка:

- 1) Працевлаштування на заводі чи фабриці (легально) - зарплата у конверті (тінь) – покупки у магазині (легально);
- 2) Контрабанда сировини (тінь) – переробка в Україні (легально) – продаж за кордон за заниженими цінами (напівлегально).

Безумовно, частина тіньового ВВП не враховується в офіційній статистиці, так як процес створення доданої вартості і результат не потрапляють в білу економіку і не можуть бути враховані в офіційній статистиці. Наприклад, експортер продає продукцію фірмі-прокладці за заниженими цінами, вже за межами України перепродує за ринковими і прибуток залишає в офшорі. Або виробник (постачальник) наркотичних засобів нелегально продає продукцію, переправляє майже всі отримані кошти за кордон і там їх витрачає. Але яку саме частину ці операції складають в показниках рівня тіньової економіки, ні

Мінекономіки, ні інші експерти не оцінювали. В одній зі своїх статей Шнайдер писав, що мінімум 2/3 доходів, отриманих в тіньовій економіці, швидко потрапляють в офіційну. Про негативну тенденцію щодо стану тіньової економіки можна судити виходячи з позицій України у ряді світових рейтингів (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Місце України у світових рейтингах

	Economic Freedom Index, 2020	Corruption Perceptions Index, 2019	Doing Business, 2019	World Competitiveness Report, 2019
Україна	134 (out of 186)	126 (out of 198)	64 (out of 190)	85 (out of 141)
Source:	Heritage Foundation [61]	Transparency International [56]	World Bank [58]	World Economic Forum [68]

Оцінка економічної свободи України становить 54,9, що робить її економіку 134-й серед самих вільних в Індексі 2020 року. Його загальна оцінка збільшилася на 2,6 бала завдяки більш високим показникам ефективності судової системи, невідкупності уряду і свободи торгівлі. Україна займає 45-е місце серед 45 країн європейського регіону, а її загальний бал значно нижчі за середні регіональних і світових показників.

Українська економіка вийшла з числа репресованих в 2018 році і три роки поспіль піднімалася в категорію переважно невольних (є такі категорії, майже вільні, помірно вільні, переважно невольні, репресовані та неоцінені країни). У 2018 році економіка вийшла з серйозного спаду, що почався в 2013 році.

Результати Індексу сприйняття корупції 2019 від Transparency International свідчать, що умови для ведення довгострокового бізнесу в Україні значно погіршилися. Основні причини — корумпований протекціонізм і злиття політичних та бізнес-інтересів. Згідно з минулорічним дослідженням Індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), рейтинг України за рівнем корумпованості залишився практично незмінним — 30 балів зі 100 можливих

(32/100 балів у 2018 році). Слід зазначити, що на ряду з невеликим поліпшенням балів корумпованості, Україна спустилася у рейтингу зі 120 місця у 2018 році до 126. Основними причинами такого стану визначаються монополізація бізнесу, неможливість його довгострокового планування та окупація державними корупціонерами.

У рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business-2020 Україна піднялася на 19 позицій порівняно з Doing Business-2016, опинившись на 64-ому місці (табл. 1.3). В цілому Україна значно поліпшила свої показники за такими напрямками: отримання дозволів на будівництво; захист інвесторів; оподаткування; міжнародна торгівля та виконання контрактів. Погіршення показників, на думку експертів Світового банку, відбулося в таких сферах як реєстрація підприємства, підключення до системи електропостачання та невелике погіршення у сфері врегулювання питань щодо неплатоспроможності.

Таблиця 1.3

Напрями рейтингу Doing Business та місце України у 2016 та 2020 роках

Напрямок	Місце України		
	2016 [57]	2020 [58]	2020/2016
Реєстрація підприємств	30	61	-31
Отримання дозволів на будівництво	140	20	+120
Підключення до системи електропостачання	137	128	-9
Реєстрація власності	61	61	-
Отримання кредитів	19	37	-18
Захист міноритарних інвесторів	88	45	+43
Оподаткування	107	65	+42
Міжнародна торгівля	109	74	+35
Забезпечення виконання контрактів	98	63	+35
Врегулювання питання щодо неплатоспроможності	141	146	-5
Загальне місце у рейтингу	83	64	+19
Загальна кількість країн у рейтингу	190		-

Україна не суттєво погіршила своє місце в індексі глобальної конкурентоспроможності в рейтингу Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ),

спустившись з 83 місця в минулому році на 85 місце в 2019. Найкращі позиції України зафіксовано в наступних секторальних індексах: вища освіта (44-е місце), розмір ринку (47), інфраструктура та продуктовий ринок (57) та медицина (101-е місце але загальний бал 66-100). Найгірші позиції зафіксовано в таких сферах: розвиток фінансового ринку (136), макроекономічне середовище (133-є місце), якість інституційної структури (104).

Для того щоб в країні був здоровий ріст економіки, потрібно створити умови для інвестицій, щоб приватний капітал сам хотів вкладати кошти і працювати, щоб половина кредитних грошей йшла в інвестиції, а не тільки в споживання. А щоб так сталося, треба продовжувати реформи, треба вдосконалювати податкову систему, треба створювати конкурентний ринок, треба завершити судову реформу, треба повністю реалізувати на практиці принцип непорушності права на приватну власність, реалізувати принцип поділу влади і багато іншого. Тоді для ведення бізнесу в Україні будуть створені нормальні умови. І тоді у країні буде нормальний, здоровий ріст економіки [27].

Одним з показників діяльності підприємств є рівень їх заборгованості і здатність її погашати. Продовжує зростати світовий обсяг державної і приватної заборгованості. У ряді країн значні зобов'язання з обслуговування боргу вже лягли важким тягарем на державні фінанси. В цілому зростання заборгованості в країнах, що розвиваються (до числа таких належить Україна), як правило, не відповідає еквівалентну збільшення вартості виробничих активів.

Сучасний фінансовий стан підприємств України характеризується зростанням дебіторської заборгованості в структурі їх активів, що призводить до уповільнення платіжного обороту, це пояснюється тим що в ринкових умовах дуже важко забезпечити високий рівень збуту продукції і зробити миттєву оплату.

За останніми опублікованими даними Державного комітету статистики України [35] щодо стану дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств, а саме на 2017 рік можна побачити що дебіторська заборгованість підприємств України складає 3459248,2 млн. грн, що становить 61,22% від загального обсягу оборотних активів підприємств України та 35% від загального

балансу. Щодо кредиторської заборгованості – її рівень становить 2928507,6 млн. грн., тобто 50,8% від поточних зобов'язань та 29,4; від загального балансу. Це є свідченням того, що незалежно від причин виникнення заборгованості уникнути її неможливо. При таких обставинах особливого значення набуває питання ефективного управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств з метою підвищення їх платоспроможності та повернення фінансових ресурсів підприємства, вдосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків та ін.

1.2. Сучасні теоретико-наукові підходи до визначення сутності заборгованості підприємства

Поетапно з розвитком економіки України та світу відбувалися значні зміни у розумінні понять «дебіторська заборгованість» та «кредиторська заборгованість». Можна сказати, що у теперішній час немає однозначного визначення сутності цих понять. Авжеж, з плином часу зміст кредиторської та дебіторської заборгованостей дещо змінився, але вони все так само мають ототожнення із боргом або заборгованістю.

Більшість науковців (25%) дотримуються погляду, що дебіторська заборгованість є боргом (заборгованістю). Другу позицію (18%) займають автори з точкою зору стосовно дебіторської заборгованості як кредиту. На третьому місці розділили місце дві точки зору, а саме: що дебіторська заборгованість це фінансовий актив (13%) та що це вилучені кошти з кругообігу підприємства (13%). Як вимогу щодо виплати розглядають дебіторську заборгованість 13%. знаходиться дебіторська заборгованість як фінансовий актив (рис. 1.5, табл. 1.4).

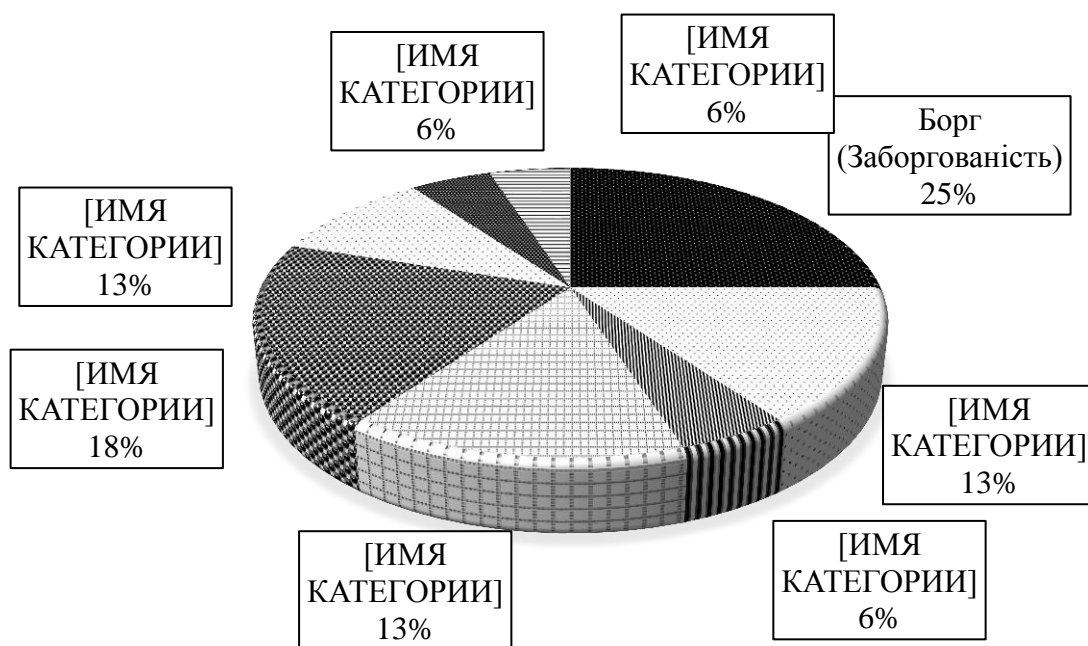

Рис. 1.5 Сучасне трактування поняття «дебіторська заборгованість»

Таблиця 1.4

Науково-практичні підходи до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість»

№ з/п	Автор/ Джерело	Сутність	Критерії визначення сутності							
			Борг (Заборгованість)	Фінансовий актив	Оборотний актив	Вилучені кошти з кругообігу підприємства	Кредит	Вимоги щодо виплати	Розмір неспроможності виконання зобов'язання	Діловий актив
1	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [41]	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату	+							
2	П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [43]	Сума, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу.		+						

Закінчення табл. 1.4

№ з/п	Автор/ Джерело	Сутність	Критерії визначення сутності							
			Борг (Заборгованість)	Фінансовий актив	Оборотний актив	Вилучені кошти з кругообігу підприємства	Кредит	Вимоги щодо виплати	Розмір неспроможності виконання зобов'язання	Діловий актив
9	Юджин Ф. Брігхем, Джоел А. Х'юстон [59]	Суми, які компанії-споживачі винні нашій компанії	+							
10	Маркова С. В. [16]	Рахунки, за якими належить сплатити грошові кошти за поставки продукції в кредит.					+			
11	Гуня В. О. [9]	Одна з найважливіших складових кредитної діяльності підприємства, як один з елементів для розрахунку показників її результативності					+			
12	Лищенко О. Г. Бескота Г. М. [15]	Особливий вид активу, який визначає права підприємства на отримання від контрагентів грошових коштів						+		
13	Матицина Н. О [17]	Розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати							+	
14	Іванов Є. О. [11]	Боргові права до покупців	+							
15	Момот Т. В. [28]	Безвідсоткова позика контрагентам					+			
16	Чжи Янг-Ханг, Ли Хан-Као [55]	Грошова вимога від фірм за товари та послуги, отримані клієнтами, і є не тільки основним рахунком загальних активів, а й джерелом операційної вартості в облікових операціях.				+				
	Усього:	-	4	2	1	2	3	2	1	1
	Усього, % від загальної кількості		25	13	6	13	18	13	6	6

На підставі проведеного дослідження визначення сутності поняття «дебіторської заборгованості» пропонуємо авторське тлумачення даного терміну.

Отже, дебіторська заборгованість – це економічний показник господарської діяльності підприємства, який ототожнює собою суму заборгованості на користь якої у підприємства зменшуються шанси щодо використання обігових коштів.

Що стосується трактування поняття «кредиторська заборгованість», то великий відсоток науковців додержуються думки що це зобов'язання (36%), кредит (22%) або заборгованість (14%). Також є такі підходи які визначають цей термін як фінансову угоду, можливість, залучені кошти та навіть як постачальників з клієнтами. Кожна з цих думок являє собою по 7 відсотків від загально аналізованого обсягу визначень (рис. 1.6, табл. 1.5).

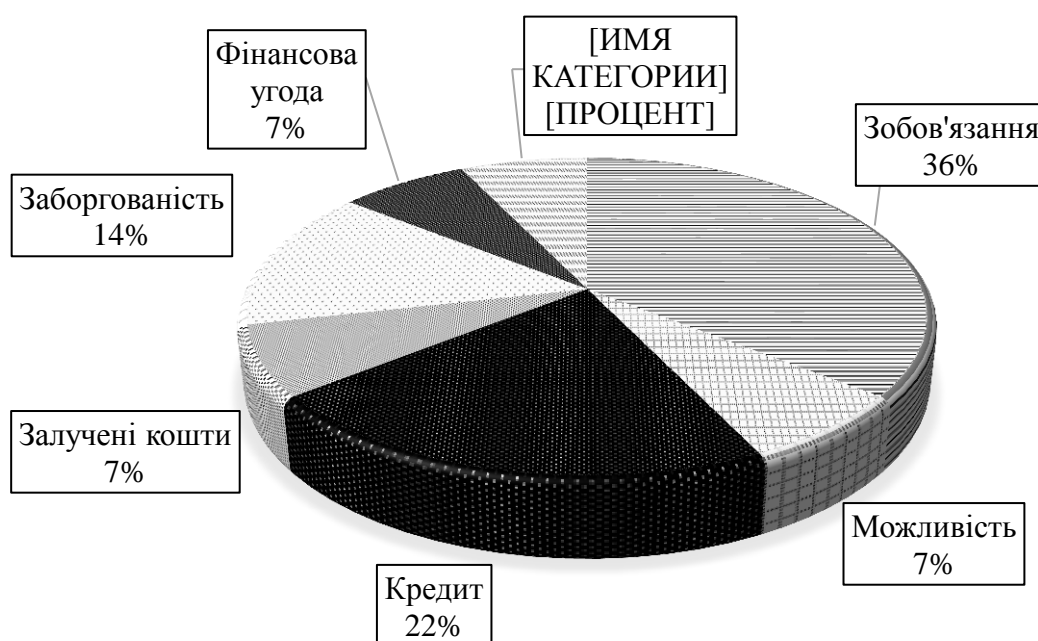

Рис. 1.6 Сучасне трактування поняття «кредиторська заборгованість»

У ході проведеного аналізу визначення сутності поняття «кредиторська заборгованість» бачимо невизначеність та відсутність єдності щодо трактування терміну. Українські та міжнародні стандарти визначають кредиторську заборгованість як «зобов'язання», але національні стандарти на відміну від міжнародних ще деталізують термін сплати. Якщо зібрати проаналізованих авторів воєдино, то їх думка щодо трактування кредиторської заборгованості може виглядати наступним чином - «кредиторська заборгованість – у широкому розумінні це зобов'язання або заборгованість, які надають можливість здійснити

фінансову угоду через залучення коштів у якості кредиту, суб'єктами якої виступають постачальники та клієнти».

Таблиця 1.5

**Науково-практичні підходи до визначення сутності поняття
«кредиторська заборгованість»**

№ з/п	Автор/ Джерело	Сутність	Критерії визначення сутності						
			Зобов'язання	Можливість	Кредит	Залучені кошти	Заборгованість	Фінансова угода	Постачальники та клієнти
1	П(С)БО 11 «Зобов'язання» [42]	Зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.	+						
2	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [25]	Існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди.	+						
3	Матюха В.І., Мисака Г.В. [18]	Можливість підприємства тимчасово використовувати запозичені ресурси, але з іншого боку також зменшує показники платоспроможності і ліквідності.		+					
4	Томчук О.Ф. [50]	Різновид комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства.			+				
5	Новицька Н.В. [32]	Фінансова категорія, яка є сукупністю фінансових вимог до підприємства внаслідок здійснення певних дій на користь інших осіб, які є юридично оформленими певними документами та набувають форми довгострокового або поточного (залежно від строковості) пасиву (зобов'язання) і є джерелом залучених коштів підприємства.				+			
6	Мягких І.М. [29]	Заборгованість, що виникає при розрахунках з постачальниками і іншими кредиторами; тимчасове використання в грошовому обігу коштів кредиторів.					+		

Продовження табл. 1.5

№ з/п	Автор/ Джерело	Сутність	Критерії визначення сутності						
			Зобов'язання	Можливість	Кредит	Залучені кошти	Заборгованість	Фінансова угода	Постачальники та клієнти
7	Асмолова Т.В., Сирцева С.В [1]	Заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк.					+		
8	Мброх К.Дж., Аттом Б.І. [63]	Основне джерело короткострокового фінансування підприємств за умови, що вони відкладають платежі якомога довше, не пошкоджуючи їх кредитний рейтинг, або платять в останній день, коли платіж повинен скористатися знижками готівкою.			+				
9	Ілтер Ц. [60]	Зобов'язання покупця здійснити платежі найближчим часом	+						
10	Коліц Д. [62]	Зобов'язання суб'єкта господарювання (зобов'язання сплатити суму постачальнику) з минулої події (придбання кредиту), що, як очікується, призведе до відпливу економічних вигод (виплата готівки постачальнику).	+						
11	Нячвайа З.О. [66]	Джерело безкоштовного кредитування, відтоді як поставлені товари або надані послуги, але оплата буде здійснена пізніше.			+				
12	Нвакаєго Д.А., Ікечукву О.І. [65]	Постачальники, рахунки за товари чи послуги яких оброблені, але які ще не сплачені. Клієнти, які ще не здійснили оплату за товари або послуги, які надала фірма							+
13	Ступницька Т.М., Маркова Т.Д., Бамбуляк І.М., Кулік Н.М. [44]	Фінансова угода між двома суб'єктами господарювання, в якій одна сторона тимчасово позичає комерційні кошти для товарно- грошового обігу, а інша – зобов'язується повернути грошовий борг у вказаний термін.				+			
14	Костюнік О.В., Сторожук В.В. [13]	Зобов'язання, що виникли в результаті минулих подій господарської діяльності та повинні бути виконані у майбутньому, а сторонами (суб'єктами), що беруть участь у відносинах, виступають кредитор та боржник.	+						
	Усього:	-	5	1	3	1	2	1	1
	Усього, % від загальної кількості		36	7	22	7	14	7	7

Аналізуючи всі висвітлені точки зору щодо трактування понять «дебіторська заборгованість» (табл. 1.4) та «кредиторська заборгованість» (табл. 1.5), можна дійти висновку, що визначення сутності термінів неоднозначно вирішене у науковій літературі. Можна зазначити, що українські та зарубіжні вчені характеризують його по-різному. Ці розбіжності можна об'яснити відсутністю єдиного підходу до сутності цього поняття, що, в свою чергу, є наслідком відмінностей в організації облікового процесу українських та закордонних підприємств [51, с. 92].

1.3. Підходи до визнання та оцінки заборгованості підприємства у світовій та вітчизняній практиці

Стан дебіторської та кредиторської заборгованостей є дуже важливим для підприємств будь-якої галузі та форми власності, адже заборгованість та зобов'язання виникають у кожного підприємства. Авжеж, розмір та характер прояву заборгованості є індивідуальним для кожної окремої господарюючої одиниці, що не можна сказати про систему обліку, оскільки вона регламентується діючим законодавством і має спільні риси для всіх вітчизняних підприємств.

У час поширення глобалізаційних процесів та виходу вітчизняних виробників та бізнесів на міжнародні ринки набуває ще більшої важливості питання узгодженості інформації в бухгалтерському обліку вітчизняних та міжнародних стандартів. Таким чином, вищесказане викликає необхідність дослідження особливостей обліку дебіторської та кредиторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці.

Однією із характерних ознак вітчизняного регулювання системи обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей є те, що українські норми ведення бухгалтерського обліку чітко регламентовані та їх недотримання веде до

різних типів відповідальності (адміністративної, кримінальної тощо). В свою чергу, міжнародні стандарти містять в собі лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку.

З боку міжнародного бухгалтерського обліку важно відмітити, що в Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) немає спеціального стандарту, присвяченого дебіторській або кредиторській заборгованості на відміну від вітчизняного досвіду. В Україні, в свою чергу, дебіторській заборгованості присвячено Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [41] та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [42] для кредиторської заборгованості. Тому буде доцільним порівняти відмінні риси у таких питаннях як визнання, оцінка, облік, а також питання нормативно-правового регулювання дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Бухгалтерський облік дебіторської та кредиторської заборгованостей, як одних із найбільш питомих складових частин активу та пасиву балансу відповідно, перш за все, регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [37]. Досліджувані об'єкти регламентується також Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [43] та Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» [39].

Визначення, класифікація, порядок відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості регулюються Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти – визнання та оцінка» [26], Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання» [23]. Слід додати, що дебіторську заборгованість регламентують ще такі стандарти як: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів» [24]. В таблиці 1.6 наведено детальну порівняльну характеристику щодо дебіторської заборгованості за вітчизняними та міжнародними стандартами.

Порівняння відмінних рис обліку та нормативно-правового регулювання аспектів, що стосуються дебіторської заборгованості

№ з/п	Порівняльна ознака	Вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
Відмінні риси обліку дебіторської заборгованості			
1	Класифікація	Поточна; довгострокова	Ініційована підприємством; не ініційована
2	Методи визначення резерву сумнівних боргів	Застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; застосування коефіцієнта сумнівності	Не передбачаються
3	Умови визнання сумнівної дебіторської заборгованості	Заборгованість визнається якщо існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності	Заборгованість визнається за наступних подій: порушення контракту; значні фінансові труднощі емітента або боржника; стає можливим, що позичальник оголосить банкрутство або іншу фінансову реорганізацію; зникнення активного ринку для цього фінансового активу внаслідок фінансових труднощів
4	Оцінка дебіторської заборгованості	При зарахуванні на баланс дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю, а при включенні до підсумку балансу (на дату балансу) – за чистою реалізаційною вартістю	При первісному визнанні за собівартістю фінансового активу, а після первісного визнання – за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективного відсотка
Порівняння аспектів обліку дебіторської заборгованості			
5	Чим регламентується	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [41]	МСБО 32 «Фінансові інструменти – розкриття та подання інформації» [23]
6	Чим регулюється	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [41]	МСБО 39 «Фінансові інструменти – визнання та оцінка» [26]
7	Вимоги до розкриття інформації	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [38]	МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [21]
8	Відображення резерву сумнівних боргів	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [41]. (Створення резерву сумнівних боргів компанії є її правом, а не обов'язком.)	МСБО 36 «Зменшення корисності активів». [24] (Спосіб приведення суми заборгованості, відображеної в звітності, до її справедливої вартості. Визначення суми резерву входить в сферу відповідальності керівництва компанії.)

Як бачимо, найбільші відмінності у відображенні дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами виникають стосовно визнання сумнівної заборгованості та методів визначення резерву сумнівних боргів. Це призводить до невідповідності даних фінансової звітності про заборгованість дебіторів і не надає іноземним користувачам достовірної інформації про цей показник.

Співставлення ключових положень нормативно-правових актів щодо регламентації обліку активів за національними та міжнародними стандартами вказує на певні невідповідності в обліку. Чинні національні стандарти не встановлюють порядок розрахунку відповідних видів вартості активів, зокрема справедливої вартості. Відображення інформації про активи у фінансовій звітності в Україні носить переважно теоретично-інформаційний характер. В свою чергу, міжнародні стандарти більше деталізують інформацію, необхідну для наведення у фінансовій звітності підприємства. Це породжують необхідність ряду коригуючих записів при трансформації звітності відповідно до МСФЗ.

Зокрема, вітчизняні обліковці зосереджені на детальному висвітленні особливостей обліку заборгованості покупців та замовників, а іншим видам дебіторської заборгованості приділено значно менше уваги. Міжнародна облікова практика є більш уніфікованою, що є більш зручним в процесі обліку інших видів заборгованості дебіторів та прийнятним в умовах динамічного розвитку фінансових ринків. Суттєво відрізняється класифікація та методологія облікової оцінки дебіторської заборгованості, зокрема в Україні здебільшого застосовується методика первісної вартості (історичної собівартості) на дату визнання (виникнення) та чистої реалізаційної вартості на дату балансу, тоді як закордоном використовується метод справедливої вартості. Також, є розбіжності в процедурі визначення резерву сумнівних боргів – в Україні його величина обчислюється із розрахунку абсолютної величини сумнівної заборгованості або із використанням коефіцієнта сумнівності; міжнародна практика передбачає розрахунок за окремими дебіторами щодо яких існує ймовірність неповернення коштів та із розрахунку відсотка від виручки від реалізації за період [49].

Розмір дебіторської заборгованості, її стан та якість мають істотний вплив на результати поточної діяльності суб'єкта господарювання та його фінансовий стан. Вид продукції, ступінь насиченості нею ринку, договірні умови з прийнятою системою розрахунків між контрагентами, а також платоспроможність дебіторів – всі ці фактори визначають рівень дебіторської заборгованості.

У процесі господарської діяльності практично у кожного підприємства виникають зобов'язання. Проблема зростання кредиторської заборгованості в пасиві балансу підприємства призводить до пошуку нових методів мінімізації заборгованості, вдосконалення облікової політики підприємства щодо кредиторської заборгованості. На сучасному етапі господарювання однією з проблем є гармонізація ведення обліку зобов'язань вітчизняними підприємствами з міжнародними стандартами та вимогами [28, с. 16].

В міжнародній практиці облік кредиторської заборгованості (зобов'язань) регламентується МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [21], МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» [23] та МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [25]. У табл. 1.7 наведено детальну порівняльну характеристику різних аспектів обліку кредиторської заборгованості (зобов'язань).

Таблиця 1.7

Порівняльна характеристика обліку кредиторської заборгованості за вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку

№ з/п	Порівняльна ознака	Вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
1	Стандарти, які регламентують облік кредиторської заборгованості	П(С)БО 11 «Зобов'язання» [42], НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [38]	МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [21], МСБО 10 «Події після дати балансу» [22], МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [23], МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [25]
2	Визнання	Для визнання зобов'язання повинні бути дотримані дві умови:	Забезпечення слід визнавати, якщо:

Продовження табл. 1.7

№ з/п	Порівняльна ознака	Вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
2		– якщо його оцінка може бути достовірно визначена; – існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення	1) суб'єкт господарювання має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події; 2) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для виконання зобов'язання; 3) можна достовірно оцінити суму зобов'язання
3	Поняття кредиторської заборгованості	У НП(С)БО 1 надається визначення зобов'язань як категорії бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди	Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», кредиторська заборгованість: 1) торговельна кредиторська заборгованість є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані чи надані, на які виставлені рахунки або які офіційно узгоджені з постачальником; 2) нарахування є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але не були сплачені, на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником, включаючи суми, які підлягають виплаті працівникам (наприклад, суми, пов'язані з нарахованою оплатою відпусток)
4	Оцінка	Кредиторська заборгованість оцінюється за сумою укладеного договору та відображається в балансі за: – сумою погашення (поточні зобов'язання); – теперішньою вартістю (довгострокові зобов'язання, на які нараховується відсоток)	Первісною оцінкою фінансових та інших зобов'язань і їх відображення у фінансовому обліку та фінансовій звітності є їх справедлива вартість за додаванням витрат за операцією. Амортизована с/в зобов'язання – це сума, за якою зобов'язання оцінили при первісному визнанні, мінус виплати основної суми боргу, плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, мінус будь-яке часткове списання.

Закінчення табл. 1.7

№ з/п	Порівняльна ознака	Вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
4			Сума, визнана як забезпечення, має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення існуючого зобов'язання на кінець звітного періоду
5	Розкриття інформації у звітності	Кредиторська заборгованість відображається у пасиві балансу за сумою погашення	Зобов'язання відображаються в пасиві балансу як сальдо по рядку «Рахунки до сплати» в розділі «Кредиторська заборгованість». При цьому різниця від ображення в балансі полягає лише у відмінності структури статей вітчизняної та міжнародної звітності
6	Класифікація	За П(С)БО 11 зобов'язання поділяються на: 1) довгострокові; 2) короткострокові; 3) непередбачені зобов'язання; 4) доходи майбутніх періодів.	МСБО 37 розрізняє: 1) забезпечення; 2) умовні зобов'язання; 3) можливі зобов'язання; 4) існуючі зобов'язання.

У ході аналізу підходів до різних поглядів на кредиторську заборгованість, її оцінка та визнання можна стверджувати наступне: національні стандарти у розрізі визнання зобов'язань розглядають зобов'язання, а міжнародні – забезпечення. Слід відмітити, що у П(С)БО 11 відсутні такі важливі терміни, як подія, що зобов'язує; юридичне зобов'язання; конструктивне (фактичне, традиційне) зобов'язання; теперішня заборгованість; достовірна оцінка зобов'язання; найкраща оцінка видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу.

Крім того, не відображено, що оцінка забезпечень здійснюється до сплати податків. У п. 18 П(С)БО 11 підкреслено, що забезпечення переглядаються на кожну дату балансу. Але при цьому не сказано, що збільшення суми забезпечень відображається як фінансові витрати (витрати на позики), що є суттєвим.

Зобов'язання підприємств і згідно з П(С)БО 11 прийнято поділяти на

довгострокові, короткострокові і непередбачені та доходи майбутніх періодів.

У міжнародній практиці довгострокові і короткострокові зобов'язання відносять до фактичних, тобто таких, які виникають з договорів, контрактів або на основі законодавства і їх вартість можна точно визначити. Непередбачені зобов'язання відносять до умовних – це неіснуючі зобов'язання, але вони є потенційними, тому що залежать від майбутніх подій, які можуть виникнути в результаті минулої події [1, с. 20].

Відповідність обліку, в тому числі дебіторської та кредиторської заборгованостей, світовим вимогам є однією з передумов успішної інтеграції українського бізнесу в міжнародне економічне середовище. Головною відмінністю вітчизняного обліку дебіторської заборгованості від міжнародної практики є те, що він чітко регламентований і не передбачає альтернативи для підприємства, а також те, що МСБО розглядають дебіторську заборгованість більш широко з урахуванням тривалого досвіду співпраці з іноземними контрагентами [54, с. 48].

Розмір дебіторської заборгованості, та зобов'язань, їх стан та якість мають істотний вплив на результати поточної діяльності суб'єкта господарювання та його фінансовий стан. Вид продукції, ступінь насиченості нею ринку, договірні умови з прийнятою системою розрахунків між контрагентами, а також платоспроможність дебіторів – всі ці фактори визначають рівень дебіторської заборгованості.

1.4 Загальна техніко-економічна характеристика підприємства

Оптова торгівля в Україні відіграє значну роль у розвитку національного виробництва, внутрішньої та зовнішньої торгівлі, адже, сприяє більш повному задоволенню потреб споживачів і позитивно впливає на соціально-економічний розвиток країни в цілому. Характеризуючи розвиток обороту оптової торгівлі в

Україні, слід зазначити, що він відбувався поступально, але нестабільно, загалом відображаючи складні та суперечливі трансформаційні процеси, внутрішньо притаманні цій галузі господарської діяльності.

Вітчизняна оптова торгівля є невід'ємною складовою національної економіки та є особливою ланкою системі галузей економіки, що пов'язує виробників та споживачів продукції, а саме обумовлює відмінність торговельних підприємств від підприємств інших галузей. В Україні спостерігається тенденція до зростання темпу оптового продажу закордонних товарів та недостатні темпи продажу товарів вітчизняного виробництва, поряд зі збільшенням обсягу оптового товарообігу вітчизняних виробників з кожним роком. Це в свою чергу свідчить про необхідність удосконалення інструментів обмеження імпорту закордонних товарів, розширення банківського кредитування вітчизняних підприємств та стимулювання розвитку оптової торгівлі вітчизняними товарами взагалі [52].

У наш час оптова торгівля дає змогу функціонувати багатьом складовим економіки. Вона реалізує продукцію промисловості, сільського господарства, будівельного виробництва, користується послугами транспорту, комунального господарства, капітального будівництва, працює в тісному контакті зі сферою побутового обслуговування, фінансово-кредитною системою, грошовим обігом тощо.

В Україні оптова торгівля досягла певних масштабів і займає особливе місце в економічній системі та соціальній сфері. Проте, вітчизняна практика розвитку і функціонування оптової торгівлі інерційно слідує теоріям і концепціям, закладених ще на початку перебудови, що приводить до суттєвих структурних деформацій, макроекономічних диспропорцій і зниженню рівня її конкурентоспроможності.

Основною діяльністю Товариства з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційного підприємства «Мотор-Агро» є саме оптова торгівля. Діяльність Товариства здійснюється на підставі положень Конституції України, Законів України, інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, Статуту, Установчої угоди, інших локальних актів Товариства, що не суперечать чинному законодавству України та Статуту.

Метою діяльності Товариства є здійснення ринкових взаємовідносин та отримання прибутку від задоволення громадян, підприємств, установ та організацій у виробленні товарів, наданні послуг та виконання робіт у сферах народного господарства, визначених предметом діяльності Товариства та чинним законодавством України. Для досягнення мети своєї діяльності і забезпечення якісного виконання завдань предметом діяльності Товариства є:

- 1) оптова торгівля;
- 2) роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах з перевагою продовольчого асортименту;
- 3) посередництво в спеціалізованій торгівлі іншими товарами;
- 4) неспеціалізована оптова торгівля харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами;
- 5) роздрібна торгівля іншими непродовольчими товарами, не віднесеними до інших угруповань;
- 6) діяльність у галузі будівництва та виробництва;
- 7) діяльність у галузі виробництва, видобування та переробки.

Підприємство ТОВ ВКП «Мотор-Агро» починає свою історію з 1995 р, що говорить про багаторічний досвід роботи в області дистрибуції і виготовлення запчастин до сільськогосподарської техніки як вітчизняного, так і імпортного виробництва. Стабільність і багаторічний досвід роботи дозволили налагодити партнерські відносини з різними постачальниками (заводами-виробниками) з Білорусії, Росії, Литви, Польщі та Казахстану, що свідчить про якість, достовірність і мінімальну вартість запасних частин.

Підприємство має велику виробничу та складську бази. Наявність складів дозволяє оперативно реагувати на заявки клієнтів для надання ремонтних послуг, виробництва деталей або продажу продукції, тому що велика частина запчастин є в наявності. Номенклатура запчастин, які знаходяться в наявності досить велика - починаючи від підшипників, ременів, різного кріплення (болти, гайки, шайби і т.д.), довідників і каталогів, ремкомплектів і закінчуючи важкими деталями для комбайнів і тракторів вітчизняного та імпортного виробництва (додаток В).

Крім наявності власної складської бази як однієї з переваг співпраці з компанією, вони мають в своєму розпорядженні виробничі потужності та кваліфікованих фахівців. Це дозволяє говорити ще про одну перевагу компанії - можливості виготовляти широкий діапазон і рідкісні деталі, деталі, які на сьогодні вже відсутні у вільному продажу, а так само про можливість проведення ремонту (відновлювальних робіт) КПП, редукторів, опор та інших деталей, вузлів і агрегатів.

Чисельність підприємства в 2020 році складає 7 осіб, що дає нам можливість говорити про ТОВ ВКП «Мотор-Агро», як про мале підприємство. Директор підприємства реалізує свої обов'язки за принципом єдиноначальності і несе персональну відповідальність за діяльність підприємства. Організаційна структура ТОВ ВКП «Мотор-Агро» - лінійна (рис. 1.7). Основу такої організаційної структури підприємства складає так званий «лінійний» принцип побудови і спеціалізація управлінського процесу по функціональним підсистемам організації. По кожній з підсистем формується певна ієрархія служб («лінійка»), що пронизує всю організацію. Безпосередньо директору підпорядковується головний бухгалтер, який несе відповідальність за формування облікової політики, ведення бухгалтерського обліку, своєчасне представлення повної і достовірної бухгалтерської звітності.

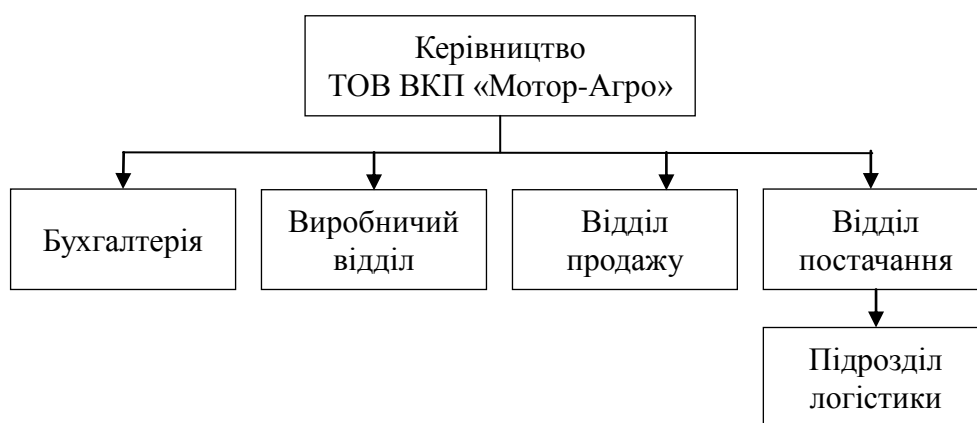

Рис. 1.7 Організаційна структура ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

Усі відділи між собою взаємопов'язані та доповнюють один одного. Підприємством було розділено обов'язки згідно посад задля ефективної роботи та

усунення внутрішніх конфліктів. Кожен із них виконує свої певні функції та завдання поставлені перед ним (додаток Д).

Для ефективного виконання поставлених завдань та цілей на підприємстві застосовують організаційно-розпорядчі, економічні та соціально-психологічні методи управління (рис. 1.8). Ці методи служать засобом прямого впливу на процес виробництва і працю працівників, що дозволяє координувати виконання ними окремих функцій або рішення загальної задачі. Це створює сприятливі умови для існування і розвитку керованої системи, виявляє цілеспрямований вплив на об'єкт управління. Важливо також зазначити, що підприємство з метою навчання та перекваліфікації проводить обмін досвідом, тренінги та курси підвищення кваліфікації.

Рис. 1.8 Методи управління на ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

Що стосується основних завдань діяльності підприємства, то це максимально оперативне реагування на запит клієнта і забезпечення його тільки якісними запчастинами в найкоротші терміни. Систематична співпраця з компанією дозволяє перейти на систему знижок для постійних і оптових клієнтів.

За весь час існування підприємства воно встигло отримати постійних клієнтів не тільки на вітчизняному ринку, а і за його межами. Це свідчить про якість реалізованих та вироблених товарів, а головне - про довіру з боку клієнтів. Підприємство не зупиняється на цьому, відвідуючи вузькоспеціалізовані ярмарки, конференції та зустрічі встановлює контакти з потенційними споживачами.

Разом із цим ТОВ ВКП «Мотор-Агро» поступово розширює базу ділових партнерів. Спільні цілі є тим ключовим фактором, який забезпечує міцність та довгостроковість взаємовідносин і дає компанії стійкі позиції на ринку в умовах жорсткої конкуренції.

Якщо розглядати діяльність підприємства в цілому, то є доцільним проаналізувати стан основних техніко-економічних показників ТОВ ВКП «Мотор-Агро», використовуючи форми фінансової звітності, які подані у додатку Б (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Техніко-економічні показники діяльності ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

№ з/п	Показник	2018 рік	2019 рік	Відхилення	Темп росту, %
1	Нематеріальні активи, тис. грн.:	502,4	436,7	-65,7	86,92
2	Накопичена амортизація, тис. грн.	246,3	254,7	8,4	103,41
3	Запаси, тис. грн.	14341,4	14925,1	583,7	104,07
4	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	1 484,40	883,50	-600,9	59,52
5	Гроші та їх еквіваленти, тис. грн.	148,1	405,4	257,3	273,73
6	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	2861,1	3060,7	199,6	106,98
7	Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги, тис. грн.	13238,1	13242,3	4,2	100,03
8	розрахунками з бюджетом, тис. грн.	84,8	46,8	-38	55,19
9	розрахунками з оплати праці, тис. грн.	18,4	12,2	-6,2	66,30

Закінчення табл. 1.8

№ з/п	Показник	2018 рік	2019 рік	Відхилення	Темп росту, %
10	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	13757,3	11677,2	-2080,1	84,88
11	Інші операційні доходи, тис. грн.	471,1	40,3	-430,8	8,55
12	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	10 694,50	8 663,10	-2031,4	81,01
13	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,19	0,20	0,01	105,54
14	Коефіцієнт зношеності нематеріальних активів	0,33	0,37	0,04	111,98
15	Рентабельність активів	0,83	0,70	-0,13	84,25

Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників ТОВ ВКП «Мотор-Агро» за 2018 - 2019 рр. показав, що основні економічні показники порівнюючи з попереднім періодом зменшились, що є негативною тенденцією, а саме сума нематеріальних активів зменшилась на 65,7 тис грн, що у відсотковому вигляді складає майже 13,08%. Це зменшення спричинила переоцінка вартості нематеріальних активів (амортизація). Разом із зменшенням суми нематеріальних активів зросла сума їх зносу на 8,4 тис. грн. (3,41%). Сума зменшення нематеріальних активів и росту їх зносу не однакова, це обумовлюється придбанням нових необоротних активів.

Сумарна кількість запасів підприємства зросла на 4,07 % (583,7 тис. грн.), це є негативною ознакою, оскільки це може свідчить про погіршення стану ділової активності підприємства. Великі понадпланові запаси призводять до заморожування оборотного капіталу, уповільненню його оборотності, у результаті чого фінансовий стан погіршується. Крім цього збільшується псування сировини та матеріалів, збільшуються складські витрати, виникають проблеми з ліквідністю, що негативно впливає на кінцевий результат діяльності.

Зменшився рівень дебіторської заборгованості на 600,9 тис грн, тобто на 40,48%. Ця динаміка є позитивною, оскільки дебітори вчасно сплачували рахунки за придбану продукцію (товари, роботи, послуги), це також свідчить про вірний

вибір політики продажів. Окрім цього це зменшення було викликано скорочення кількості операцій з дебіторами.

Розмір грошей та їх еквівалентів збільшився на 257,3 тис. грн. (173,73%), це можна пояснити сплатою заборгованості, тобто за рахунок зменшення сум дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги. Так само сталося збільшення суми непокритого прибутку на 6,98% що може свідчити про наявність незатребуваних дивідендів, з моменту нарахування яких пройшло більше 3-х років, виявленні помилок у звітності, які спричинили завищення витрат, або накопичення нерозподіленого прибутку (але якщо він не пускається в обіг, інвестуючи проекти або стимулюючи тих же інвесторів, то незабаром доходи фірми можуть скоротитися через зниження конкурентоспроможності товарів, що випускаються, зносу устаткування втрати привабливості та ін.)

На відміну від покращення стану дебіторської заборгованості поточна кредиторська заборгованість зросла, але незначно, її розмір за товари, роботи та послуги виріс на 4,2 тис. грн. (0,03%), що свідчить про отримання благ у кредит. На відміну від негативних тенденцій зменшились обсяги розрахунків з бюджетом та розрахунків на оплату праці на 44,81% та 33,7% відповідно.

Можна відмітити, що підприємство за аналізований період мало пасивне сальдо заборгованості (кредиторська заборгованість більше дебіторської), це означає що підприємство фінансувало свої запаси і відстрочки платежів своїх боржників за рахунок неплатежів комерційним кредиторам (тобто бюджету, позабюджетним фондам та ін.). Чистий дохід зменшився на 2 080,1 тис. грн. (або на 15,12 %), це викликано зменшенням обсягів реалізованої продукції та дебіторської заборгованості.

Показник інших операційних доходів зменшився на 430,8 тис. грн. (91,45 %), це було обумовлено зменшенням доходу від оренди. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) зменшилась на 2 031,4 тис. грн. (або 18,99%), це спричинило скорочення обсягів реалізації запчастин та комплектуючих дебіторам.

Розрахований коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) збільшився на 5,54 %, це є позитивним моментом та це зумовлюється збільшенням грошей та їх еквівалентів на підприємстві Зростання коефіцієнту зношеності нематеріальних активів на 11,98 % говорить про те, що на підприємстві застарілі необоротні активи, чий термін корисного використання поступово скорочується.

Спостерігається зменшення рентабельності активів на 15,75%, що є негативним явищем. Це пояснюється тим, що прибуток, який отримує підприємство з кожної гривні чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) зменшується, що свідчить про зменшення прибутковості інвестованого в активи капіталу.

Висновки до першого розділу

Ознайомившись з теоретичними засадами організації обліку заборгованості на підприємствах України отримані результати, які дозволяють зробити наступні висновки:

1) Економічна система України визначається високим рівнем турбулентності, що характеризується непередбачуваністю та швидкою зміною темпів інфляційних процесів. Також спостерігається доволі стрімке зменшення обсягів ВВП. Разом із зазначеним великий вплив здійснив Covid-19 на економіку не тільки нашої держави, але і всього світу. Наслідки пандемії Covid-19 істотно відбилися на ситуації в державі, оскільки вона опинилася серед постраждалих країн за рівнем економічного спаду, що дає можливість стверджувати про падіння економічних показників і про тривале відновлення.

Але, не дивлячись на недоброякісний стан внутрішніх державних показників можна стверджувати, що за аналізований період (2016-2019 рр.) на світовій арені Україна стрімко покращувала свої позиції, про що говорить позитивна тенденція даних різноманітних рейтингів. Серед таких можна

виокремити наступні: Рейтинг легкості ведення бізнесу, Індекс сприйняття корупції, Оцінка економічної свободи. Нажаль, відбулось погіршення індексу глобальної конкурентоспроможності в рейтингу Всесвітнього економічного форуму, але ми маємо надію на позитивну тенденцію;

2) на основі проведеного морфологічного аналізу дефініцій дебіторської та кредиторської заборгованостей можна зазначити, що українські та зарубіжні вчені характеризують їх по-різному, що наявно показують рис. 1.5 та 1.6. Ці розбіжності пояснюються відсутністю єдиного підходу до сутності цього поняття, що, в свою чергу, є наслідком відмінностей в організації облікового процесу українських та закордонних підприємств. Це зумовило необхідність для уточнення автором дефініції дебіторської заборгованості, яка тлумачиться «дебіторська заборгованість – це економічний показник господарської діяльності підприємства, який ототожнює собою суму заборгованості на користь якої у підприємства зменшуються шанси щодо використання обігових коштів»;

3) проведений аналіз різних аспектів обліку заборгованості у міжнародній та національній практиці показав певні відмінності, головними з яких є підходи до відображення інформації про активи у фінансовій звітності в Україні носить переважно теоретично-інформаційний характер; визнання сумнівної заборгованості та методів визначення резерву сумнівних боргів; суттєво відрізняється класифікація та методологія облікової оцінки дебіторської заборгованості; національні стандарти у розрізі визнання зобов'язань розглядають зобов'язання, а міжнародні – забезпечення, відрізняється її класифікація.

Вітчизняні стандарти, на відміну від міжнародних, чітко регламентовані і не передбачають альтернативи для підприємства, а також те, що МСБО розглядають дебіторську заборгованість більш широко з урахуванням тривалого досвіду співпраці з іноземними контрагентами;

4) у ході визначення загальної техніко-економічної характеристики досліджуваного підприємства було висвітлено форму власності, профіль його роботи, стислі відомості з історії, характеристику продукції, що випускається, становище підприємства на сегменті ринку, на якому воно діє, механізм

управління на підприємстві, розмір підприємства, чисельність співробітників, структуру підприємства, взаємодію відділів, їхні функції та особливості техніко-економічного рівня підприємства, що дозволило зробити висновок про актуальність для ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

2.1. Формування обліково-інформаційної бази для побудови системи управління заборгованістю та її особливості на ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

З розвитком ринкових відносин з'явилися деякі особливості в економічній діяльності організацій, які привели до поглибленої зовнішньої діяльності, основна риса якої знаходить своє обґрунтування в процесі господарської діяльності за операціями з покупцями і замовниками, а також з постачальниками та підрядниками. Підтвердженням цього є очевидний всім процес реалізації товарів, робіт і послуг як за готівковий, так і за безготівковий розрахунок. Корисність діючого об'єкта обґрунтовується отриманням грошових коштів, які необхідні для подальшої діяльності підприємства по виробництву, виплати заробітної плати, придбання сировини та необхідного обладнання, в разі поломки або його амортизаційного зносу, на погашення кредитів, які були у підприємства, і здійснення розрахунків по податковим та соціальним виплатам. Важливою роллю для підприємства є формування інформаційної бази для побудови системи управління заборгованістю підприємства.

Виникнення заборгованостей є об'єктивним процесом в системі відносин між підприємством і його контрагентами. При цьому, із зростанням масштабів суспільного виробництва і ускладненням господарських зв'язків їх розміри будуть збільшуватися, що вимагає особливої уваги до ефективності управління кредиторською та дебіторською заборгованістю. У свою чергу, об'єктивність відображення господарських процесів - найважливіша вимога до інформації, одержуваної з даних обліку і звітності. Єдність інформації, що надходить з

планових і облікових джерел, дозволяє аналітику порівняти ті чи інші показники і виявити відхилення від планових (нормативних) параметрів.

Управління заборгованістю підприємства має істотну внутрішню складову на підприємстві, і внаслідок цього важко переоцінити роль інформаційних документів в управлінні заборгованістю при формуванні системи управлінського обліку на будь-якому господарюючому підприємстві. Основними інформаційними джерелами при оцінці дебіторської та кредиторської заборгованостей є Форма №1 «Баланс» та Форма №2 «Звіт про фінансові результати», а також Наказ про облікову політику підприємства. Саме ця бухгалтерська фінансова звітність є офіційною інформаційною базою для практично всіх оціночних досліджень. Більш детальну аналітичну інформацію про стан заборгованостей можна отримати з даних бухгалтерських рахунків, на основі яких і виводиться балансова величина цього активу

Тим часом, грамотне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями дає наступні позитивні результати для підприємства: сприяє зростанню обсягу продажів і зростанню прибутку, підвищує конкурентоспроможність підприємства через відстрочку платежу; визначає ступінь ризику неплатоспроможності покупців; дозволяє розрахувати розмір резерву сумнівних боргів та розробити рекомендації по роботі з реально або потенційно неплатоспроможними контрагентами.

Рациональна організація бухгалтерського обліку із застосуванням такого інструменту, як облікова політика підприємства, є основою забезпечення ефективного використання ресурсів для власника й системи управління підприємством, а також забезпечення справедливого перерозподілу доходів для працівників і суспільства. Ефективно організований бухгалтерський облік, зокрема в частині дебіторської заборгованості, є джерелом інформації для управлінського персоналу підприємства при прийнятті рішень щодо задоволення потреби в оборотних коштах і забезпечення платоспроможності підприємства [46, с. 360].

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову

звітність в Україні» [37] та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [38] облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. У формуванні облікової політики визначальна роль належить керівнику та головному бухгалтеру: від їх компетенції залежить успішне здійснення (провадження) облікової політики підприємства.

Головний бухгалтер або особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства, має певні обов'язки, зокрема забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання та подання в установлені терміни фінансової і статистичної звітності; організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; бере участь у оформленні матеріалів, що є пов'язаними з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки та псування активів підприємства; забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства [48, с.99].

Основним джерелом регулювання облікової політики на ТОВ ВКП «Мотор-Агро» є Наказ про облікову політику. На підставі дослідження Супрунової І. В. запропоновано також передбачати в Наказі про облікову політику такі елементи облікової політики: розмежування видів діяльності, форма ведення обліку, визнання та оцінка дебіторської заборгованості, класифікація дебіторської заборгованості, визнання заборгованості сумнівною, метод та період нарахування резерву сумнівних боргів, визнання заборгованості безнадійною, порядок списання безнадійної заборгованості та процедуру стягнення дебіторської заборгованості (табл. 2.1) [46, с. 359]. Наведеним нище елементам облікової політики (табл. 2.1) повинна бути приділена належна увага при складанні Наказу про облікову політику підприємства, а саме зазначення обраних альтернативних варіантів за відповідними розрізами.

Елементи облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості

№ з/п	Елемент облікової політики	Характеристика елемента облікової політики
1	Види діяльності підприємства	Необхідно чітко визначити види діяльності, якими займається підприємство, від цього залежить вибір заборгованості на яку нараховується резерв. Окремо зазначити перелік видів діяльності, що входять до операційної фінансової та інвестиційної
2	Форма ведення обліку	Зазначення форми ведення бухгалтерського обліку, що безпосередньо впливає на сукупність та послідовність використання облікових реєстрів. Форма ведення обліку може бути ручна і комп'ютеризована
3	Визнання та оцінка дебіторської заборгованості	Визнання дебіторської заборгованості як активу здійснюється якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід. Також визнається активом якщо сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена. У випадку із заборгованістю покупців та замовників додаються ще дві умови: 1. покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на актив; 2. підприємство продавець не здійснює надалі управління та контроль за реалізованим активом. Передбачити в наказі додатково умови застосування оцінки заборгованості за справедливою вартістю, що відповідає вимогам концепції управління вартістю підприємства.
4	Класифікація та аналітика дебіторської заборгованості	Необхідно передбачити та закріпити в Наказі перелік класифікаційних ознак та види на які поділяється дебіторська заборгованість для тих чи інших управлінських потреб та вказати відповідно до обраної класифікації розрізи аналітики для обліку заборгованості.
5	Визнання заборгованості сумнівною	Зазначаються критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною і джерела отримання інформації, а саме: 1. прострочення боржником терміну погашення (підтвердженням є договори або рахунки); 2. порушення справи про визнання боржника банкрутом (підтвердження – відповідні постанови суду).
6	Період та метод нарахування резерву сумнівних боргів	Визначити термін проведення інвентаризації дебіторської заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку чи в кінці року. Зазначається вид методу нарахування резерву, а також терміни та підстави його нарахування: 1. на підставі платоспроможності окремих дебіторів (зазначити перелік документів за якими визначається така платоспроможність); 2. на підставі класифікації дебіторської заборгованості за термінами її виникнення (зазначити на які групи за строком вона розподіляється).
7	Визнання заборгованості безнадійною	Визначаються критерії віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства.

Закінчення табл. 2.1

№ з/п	Елемент облікової політики	Характеристика елемента облікової політики
8	Порядок списання безнадійної заборгованості	Зазначити порядок за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема закріпити в Наказі, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на підставі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання.
9	Процедура стягнення дебіторської заборгованості	Послідовність та документальне оформлення процедури щодо стягнення дебіторської заборгованості проблемних боржників.

Виділені елементи покликані забезпечити систематизацію викладення процесу формування, змісту та реалізації облікової політики. Окрім цього, чіткий та деталізований облік розрахунків з покупцями і замовниками є необхідним елементом управління господарською діяльністю підприємства. Управління – це перш за все можливість передбачення: ходу виконання виробничої програми, дотримання планових обсягів реалізації, забезпечення своєчасного отримання коштів від дебіторів, відхилення від плану і заданих параметрів, напрямки перспективного розвитку підприємства після прийняття відповідних управлінських рішень.

Облік дебіторської заборгованості на ТОВ ВКП «Мотор-Агро» ведеться методом класифікації дебіторської заборгованості, у відповідності до п. 8 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Використовується робочий план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджений наказом міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 зі змінами та доповненнями.

Розглянемо детальніше Наказ про облікову політику ТОВ ВКП «Мотор-Агро» та порівняємо наявність елементів із таблиці 2.1. Дебіторську заборгованість визнавати активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та її можна достовірно визначити. Оцінювати суми дебіторської заборгованості за справедливою вартістю. Показники дебіторської заборгованості відображаються у фінансовій звітності за чистою реалізаційною вартістю, що дорівнює сумі дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Величина резерву сумнівних боргів визначається один раз на рік за методом застосування коефіцієнта сумнівності. Цей коефіцієнт розраховується шляхом класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення і застосовується до суми поточної дебіторської заборгованості станом на 31 грудня звітного року для визначення суми резерву сумнівних боргів. Якщо суми нарахованого резерву недостатньо для списання безнадійної дебіторської заборгованості, таке перевищення заборгованості над резервом відноситься на витрати звітного періоду.

Частину довгострокової дебіторської заборгованості, яка підлягає погашенню протягом 12 місяців із дати балансу, відобразити на ту саму дату у складі поточної дебіторської заборгованості. Довгострокову дебіторську заборгованість, на яку нараховуються проценти, відобразити в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення цієї вартості залежить від виду заборгованості та строку її погашення.

Також, до Наказу ТОВ ВКП «Мотор-Агро» складено відповідні додатки щодо обліку кредиторської та дебіторської заборгованостей (рис. 2.1).

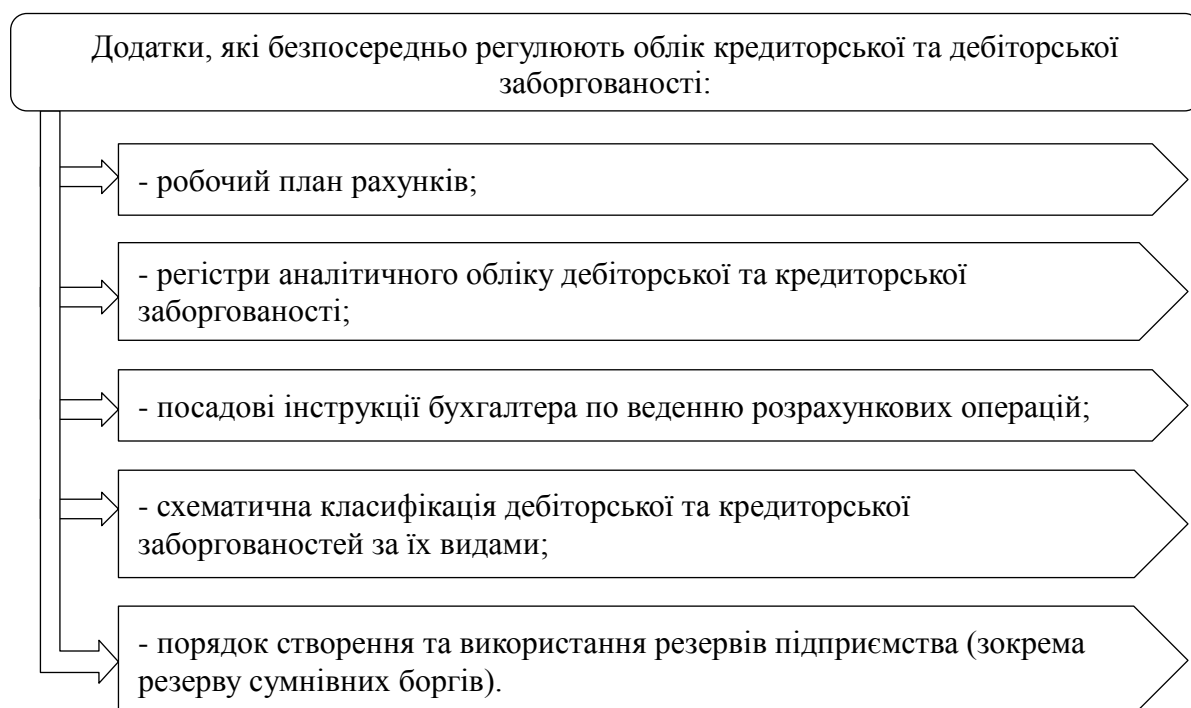

Рис. 2.1. Додатки, які безпосередньо регулюють облік дебіторської та кредиторської заборгованостей на ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

Порівнюючи наведену інформацію з елементами облікової політики щодо обліку дебіторської заборгованості (табл. 2.1) можна стверджувати, що у документах Товариства надана майже вся інформація по всім цим елементам. Оскільки усі види діяльності перелічені у статуті підприємства, форма ведення обліку комп'ютеризована – за допомогою програмного забезпечення «М.Е.Дос» та «1С: Підприємство 7.7», надані відомості про визнання, класифікацію та оцінку дебіторської заборгованості, її аналітику, про період та метод нарахування резерву сумнівних боргів та ін. Елемент облікової політики про процедуру стягнення дебіторської заборгованості не був передбачений у Наказі про облікову політику ТОВ ВКП «Мотор-Агро». Це можна об'яснити тим, що це авторські розроблений та запропонований елемент, який призначений об'легшити процедуру повернення заборгованості.

Для організації обліку на підприємстві ТОВ ВКП «Мотор-Агро» обліковою політикою передбачені наступні правила:

1) відображати в обліку та звітності операції, що проводяться тільки при наявності первинної документації;

2) приймати для опрацювання документи тільки при наявності обов'язкових реквізитів;

3) первинні документи та додатки до них, що фіксують факт виконання господарських операцій та слугують основою для записів в регістрах бухгалтерського на податкового обліків (касові, банківські документи, банківські виписки, авансові звіти, доручення на отримання грошових сум та ТМЦ та ін.) зберігати 3 роки;

4) первинні документи по розрахунках з оплати праці, накази по особовому складу зберігати 75 років, у разі ліквідації підприємства здати в архів.

Також потрібно відмітити, що ТОВ ВКП «Мотор-Агро» додержується дуже важливого аспекту обліку розрахунків із дебіторами - правильне визнання та оцінка поточної дебіторської заборгованості, адже це впливає на достовірність облікових даних та їх відображення у фінансовій звітності., оскільки від дотримання умов визнання поточної дебіторської заборгованості,

достовірності оцінки та своєчасності погашення залежить рівень платоспроможності підприємства. Таким чином, в обліковій політиці підприємства ТОВ ВКП «Мотор-Агро» закріплені основні правила та норми для організації та ведення бухгалтерського обліку.

2.2. Організація документування та відображення в обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

Облік та документування заборгованості підприємства є однією з найважливіших та найбільш досліджуваних ділянок бухгалтерської роботи, оскільки на цьому етапі формується основна частина доходів та грошових надходжень підприємства.

Організація документообігу на підприємстві ведеться з дотриманням вимог викладених в обліковій політиці підприємства ТОВ ВКП «Мотор-Агро», проте графік документообігу не затверджено. ТОВ ВКП «Мотор-Агро» відображає в своєму бухгалтерському обліку та звітності всі суми дебіторської та кредиторської заборгованостей на підставі наявних первинних документів та договорів, не дивлячись на наявність даних документів у організації-контрагента. Винятком з цього правила є тільки розрахунки з бюджетом і банками. В цьому випадку, суми заборгованості повинні бути узгоджені і тотожні, наявність нерегульованих сум в балансі ТОВ ВКП «Мотор-Агро» по цими розрахунками не допускається. Розбіжності, які виникають між ТОВ ВКП «Мотор-Агро» та його контрагентами, вирішуються або шляхом звірки взаємних розрахунків або в судовому порядку.

Основним документом між підприємством та замовником, який регулює їх права та обов'язки є договір. У разі невиконання суб'єктом розрахункових взаємовідносин своїх обов'язків до нього можуть бути застосовані певні штрафні санкції шляхом подання кредитором позову до суду.

Окрім договорів, первинними документами з обліку кредиторської та дебіторської заборгованостей за товари, роботи, послуги можуть виступати товарно-транспортні накладні, рахунки фактури, виписки банку тощо (рис. 2.2). Та оскільки ТОВ ВКП «Мотор-Агро» зареєстроване як платник податку на додану вартість, то разом з накладною (товарно-транспортною накладною) оформляється податкова накладна, на основі якої бухгалтери здійснюють облік розрахункових операцій за цим видом непрямого податку та забезпечується відповідний контроль за правильністю нарахування ПДВ. В податковій накладній зазначають назву покупця та постачальника, їхні індивідуальні податкові номери, дату реалізації продукції (здачі робіт, послуг), назву продукції, одиницю виміру, обсяг реалізованої продукції, а також її загальну ціну з і без ПДВ. Для своєчасного проведення розрахункових операцій оформляється рахунок-фактура та відправляється підприємству-покупцю.

Рис. 2.2 Первинні документи з обліку дебіторської заборгованості за продукцію, роботи, послуги

Та оскільки ТОВ ВКП «Мотор-Агро» зареєстроване як платник податку на додану вартість, то разом з накладною (товарно-транспортною накладною) оформляється податкова накладна, на основі якої бухгалтери здійснюють облік розрахункових операцій за цим видом непрямого податку та забезпечується

відповідний контроль за правильність нарахування ПДВ. В податковій накладній зазначають назву покупця та постачальника, їхні індивідуальні податкові номери, дату реалізації продукції (здачі робіт, послуг), назву продукції, одиницю виміру, обсяг реалізованої продукції, а також її загальну ціну з і без ПДВ. Для своєчасного проведення розрахункових операцій оформляється рахунок-фактура та відправляється підприємству-покупцю (або отримується від постачальника/продавця).

Проте, організація документування на ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» має певні упущення і недоліки, як наприклад несвоєчасне повернення документів, або неповернення взагалі. Усунення таких недоліків допоможе більш детально обліковувати дебіторську заборгованість та ефективно управляти нею для поліпшення фінансового стану товариства.

Працівники ТОВ ВКП «Мотор-Агро» докладають багато зусиль для удосконалення документообігу, оскільки впевнені, що він допоможе організувати правильний рух документів, встановити раціональні маршрути та етапи їх обробки. Таким чином, підвищити якість документів, зменшити час обробки, збільшити ефективність праці працівників при складанні, обробці й зберіганні документів.

Раціональність обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей полягає в тому, щоб не допустити прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до стану безнадійної. Правильно організований бухгалтерський облік повинен мати таку систему рахунків, яка б достатньою мірою відображала і характеризувала всю господарську діяльність з вимушеною конкретизацією.

ТОВ ВКП «Мотор-Агро» використовує для обліку господарських операцій План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [40]. Розглянемо синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості ТОВ ВКП «Мотор-Агро».

На ТОВ ВКП «Мотор-Агро» мають місце розрахунки з різними дебіторами та кредиторами: працівниками, державою, за нарахованими доходами, з іншими підприємствами щодо виданих авансів або наданих послуг та ін. Планом

рахунків для обліку і узагальнення інформації про розрахунки з покупцями і замовниками, постачальниками та підрядниками, з підзвітними особами, з іншими дебіторами та кредиторами, розрахунками за страхування та виплатами працівників, а також інформації про створення і використання резерву сумнівних боргів передбачені наступні рахунки: 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами» та 38 «Резерв сумнівних боргів» 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 64 «Розрахунки за податками та платежами», 65 «Розрахунки за страхування», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» та 68 «Розрахунки за іншими операціями». За даними рахунками створено субрахунки третього порядку (додаток Е).

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками, постачальниками та підрядниками ведеться в розрізі кожного контрагента та за кожним пред'явленим до сплати документом. На субрахунках 362 «Розрахунки з іноземними покупцями і замовниками» та 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» аналітичний облік обов'язково ведеться в гривнях та валюті, обумовленій у договорі.

Сальдо на рахунку 37 може бути як дебетовим, так і кредитовим. Дебетове сальдо вказує на залишки одержаних під звіт авансів, з яких ще не надано звіти, тобто заборгованість підзвітних осіб перед підприємством. Кредитове сальдо відображає величину за авансовим звітом, тобто заборгованість підприємства підзвітній особі [20, с. 159].

Синтетичний облік дебіторської та кредиторської заборгованості ведеться за допомогою програми «1С: Підприємство 7.7» за зазначеними у табл. Е.1 додатку Е рахунками. Аналітичний облік здійснюється за кожним дебітором/кредитором, за видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення відповідно до кожного договору. Для більш наочного розуміння розглянемо декілька ситуацій виникнення заборгованості на ТОВ ВКП «Мотор-Агро» на рахунках 36, 63 та 64 оскільки на них відображається велика частина від загальної суми заборгованості .

Ситуація 1. Підприємство ТОВ ВКП «Мотор-Агро» реалізувало 3

номенклатурні позиції кабелю FiFix покупцю ДП ДГ "Аграрне" ІНСТИТУТУ РОСЛИННИЦТВА НААН". Вартість товарів склала 32 400 грн., у тому числі ПДВ 5 400 грн. Товари реалізовані в повному обсязі та в строк, після чого була отримана оплата. В бухгалтерському обліку будуть відображені операції, представлені на рис. 2.3 та рис. 2.4.

Период	№	Счет Дт	Субконто Дт	Количество ...	Налог. назн. Дт	Счет Кт	Субконто Кт	Количество ...	Налог. назн. Кт	Сумма
Документ				Валюта Дт	Сумма (н/у) Дт			Валюта Кт	Сумма (н/у) Кт	Содержание
Организация				Вал. сумма ...				Вал. сумма ...		№ журнала
17.10.2020 ...	1	361	ДП ДГ "Аграрне" ІНСТ			702	Доход операционн...		Хоз. д-сть	32 400,00
Реализация товаров и ...			Основной договор							Реализаци...
ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"										
17.10.2020 ...	2	702	Доход операционн...		Хоз. д-сть	6432	ДП ДГ "Аграрне" ІНСТ			5 400,00
Реализация товаров и ...					5 400,00		Основной договор			НДС: налог...
ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"										
17.10.2020 ...	3	902	Себестоимость ре...		Хоз. д-сть	281	Кабель FiFix FTTH ...	5 000,000	Обл. НДС	5 950,00
Реализация товаров и ...					5 950,00		склад			Реализация
ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"										
17.10.2020 ...	4	902	Себестоимость ре...		Хоз. д-сть	281	Кабель FiFix Mini O...	5 000,000	Обл. НДС	9 150,00
Реализация товаров и ...					9 150,00		склад			Реализация
ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"										
17.10.2020 ...	5	902	Себестоимость ре...		Хоз. д-сть	281	Кабель FiFix OTDr ...	3 000,000	Обл. НДС	6 360,00
Реализация товаров и ...					6 360,00		склад			Реализация
ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"										

Рис. 2.3 Господарські операції продажу товарів ДП ДГ "Аграрне" ІНСТИТУТУ РОСЛИННИЦТВА НААН"

Период	№	Счет Дт	Субконто Дт	Количество ...	Налог. назн. Дт	Счет Кт	Субконто Кт	Количество ...	Налог. назн. Кт	Сумма
Документ				Валюта Дт	Сумма (н/у) Дт			Валюта Кт	Сумма (н/у) Кт	Содержание
Организация				Вал. сумма ...				Вал. сумма ...		№ журнала
19.10.2020 ...	1	311	ГРУ ПАТ КБ"ПРИВА.			361	ДП ДГ "Аграрне" ІНСТ			32 400,00
Платежное поручение ...							Основной договор			Оплата
ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"										

Рис. 2.4 Отримання оплати за реалізовані товари від ДП ДГ "Аграрне" ІНСТИТУТУ РОСЛИННИЦТВА НААН"

Дані господарські операції підкріплюються первинними документами бухгалтерського обліку, серед яких є видаткова накладна, рахунок для оплати та акт приймання-передачі робіт, які наведено у додатку Ж.

Ситуація 2. ТОВ ВКП «Мотор-Агро» придбало сталь Bohler у постачальника ПАТ «Тано», які були доставлені власним вантажним

автомобілем. Оплата була здійснена через кілька днів. Вартість ТМЦ становить 119 340 грн., ПДВ – 19 890 грн. Отримання товарів та проведення оплати були здійсненні згідно термінів зазначених у договорі. В бухгалтерському обліку будуть відображені операції, представлені на рис. 2.5 та рис. 2.6.

	Период	№	Счет Дт	Субконто Дт	Количество ...	Налог. назн. Дт		Счет Кт	Субконто Кт	Количество ...	Налог. назн. Кт		Сумма
						Валюта Дт	Сумма (н/у) Дт				Валюта Кт	Сумма (н/у) Кт	
Документ					Вал. сумма ...				Вал. сумма ...		№ журнала		
Организация											Содержание		
Д _У К _р	01.11.2020 ...	1	281	Сталь Bohler M200,...	550,000	Обл. НДС		631	ПАТ «Тано»				46 750,00
	Поступление товаров ... ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"			склад			46 750,00		Основной договор				Оприходов...
Д _У К _р	01.11.2020 ...	2	281	Сталь Bohler M200,...	620,000	Обл. НДС		631	ПАТ «Тано»				52 700,00
	Поступление товаров ... ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"			склад			52 700,00		Основной договор				Оприходов...
Д _У К _р	01.11.2020 ...	3	6442	ПАТ «Тано»				631	ПАТ «Тано»				19 890,00
	Поступление товаров ... ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"			Основной договор					Основной договор				НДС: налог...

Рис. 2.5 Господарські операції покупки товарів у ПАТ «Тано»

	Период	№	Счет Дт	Субконто Дт	Количество ...	Налог. назн. Дт		Счет Кт	Субконто Кт	Количество ...	Налог. назн. Кт		Сумма
						Валюта Дт	Сумма (н/у) Дт				Валюта Кт	Сумма (н/у) Кт	
Документ					Вал. сумма ...				Вал. сумма ...		№ журнала		
Организация											Содержание		
Д _У К _р	04.11.2020 ...	1	631	ПАТ «Тано»				311	ГРУ ПАТ КБ"ПРИВА.				119 340,00
	Платежное поручение ... ТОВ ВКП "МОТОР-АГРО"			Основной договор									Оплата

Рис. 2.6 Погашення кредиторської заборгованості перед постачальником ПАТ «Тано» за отримані товари

Виходячи із наведених бухгалтерських проведеннь на рис. 2.5 та рис. 2.6 можна побачити формування кредиторської заборгованості на момент оприбуткування ТМЦ та відображення податкового кредиту та погашення кредиторської заборгованості шляхом перерахування коштів на банківський рахунок. Одним з первинних документів по відображенню цих господарських операцій є платіжне доручення (Додаток Ж)

Отже, розглянуто типові проведення на рахунках 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та 64 «Розрахунки за податками й платежами». Як бачимо, усі субрахунки використовуються доцільно та за призначенням.

Відсутність або неповнота інформації про розрахунки з покупцями та замовниками, постачальниками та підрядниками у звітності підприємства може призвести до некоректних аналітичних розрахунків і висновків щодо динаміки оборотності активів та інших показників ділової активності підприємства, ліквідності балансу та платоспроможності в короткостроковій і довгостроковій перспективі. Отже, тільки ефективно організований бухгалтерський облік операцій за розрахунками з дебіторами та кредиторами може забезпечити формування достовірної інформації щодо розрахунково-платіжних операцій підприємства, регулювання порядку їх здійснення з найменшими втратами та прийняття своєчасних управлінських рішень [53, с. 423]. Правильно організований облік дебіторської заборгованості надає можливість попередити виникнення прострочених платежів та зменшити ймовірність виникнення безнадійної заборгованості, що позитивно вплине на його фінансову стійкість та платоспроможність [6, с. 822].

Дослідивши формування аналітично-інформаційного забезпечення заборгованості підприємства виявлено що ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» не аналізує та не складає аналітичні відомості у розрізі окремих контрагентів або по термінам погашення заборгованості. До робочого плану не внесені додаткові субконто четвертого порядку для відображення простроченої дебіторської заборгованості. Це призводить до необхідності аналізу сумнівних боргів та внесення пропозицій для ведення аналітики за такими покупцями, чиї оплати мають сумнівний характер.

Також на підприємстві відсутні довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення. Тобто, ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» не користується послугами кредитування у цілях залучення додаткових коштів для функціонування.

Отже, проведений аналіз облікової політики дає змогу зробити висновок про необхідність вдосконалення обліку і аналізу інформаційного забезпечення щодо ведення розрахунків з дебіторами та кредиторами на підприємстві, а також уточнення підходів з позиції формування резерву сумнівних боргів. Необхідним

також є підвищення контролю за виконанням кредиторських зобов'язань за допомогою внесення відповідних зміни до робочого плану рахунків, які дадуть можливість вдосконалити аналітичний облік поточної кредиторської заборгованості

2.3. Аналіз ділової активності та фінансового стану підприємства

Господарська діяльність підприємств може бути охарактеризована різними показниками, але основними є аналітичні показники ділової активності. Кожна складова показників ділової активності доповнює характеристику діяльності підприємства, але особливу увагу приділяють відносними показниками - коефіцієнтами. Однак необхідно враховувати, що коефіцієнти не мають універсального значення і можуть розглядатися як орієнтовні індикатори самих вразливих місць діяльності підприємства. Відносні показники ділової активності характеризують ефективність використання ресурсів підприємства і дають можливість оцінити фінансовий стан підприємства з позиції швидкості трансформації авансованого капіталу в грошові кошти, достатності виробничого потенціалу, ефективності власного капіталу в умовах скорочення і подорожчання позикового капіталу.

Основою аналізу показників ділової активності є розрахунок показників оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей. При проведенні аналізу необхідно не забувати про збалансованість оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей. Так, якщо показник оборотності дебіторської заборгованості нижче оборотності кредиторської заборгованості, то це призводить, як правило, до дефіциту грошових коштів на підприємстві. Дано оцінку ділової активності підприємства. Для цього використовуються показники ділової активності та виконуються розрахунки, наведені у табл. 2.2.

Коефіцієнтний аналіз показників ділової активності

Показник	Формула розрахунку	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Виручка від реалізації / Середньорічний обсяг дебіторської заборгованості	9,16	7,47	9,90
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) / Середньорічна величина кредиторської заборгованості	1,10	0,81	0,65
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	360 / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	42,55	48,88	36,88
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	360 / Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	310,01	443,02	550,20
Коефіцієнт оборотності постійних активів (валюти балансу)	Виручка від реалізації / Середньорічна вартість постійних активів	0,30	0,21	0,18
Коефіцієнт оборотності запасів	Собівартість реалізованої продукції / Середньорічна вартість запасів	1,06	0,77	0,59
Середній період обороту запасів	360 / Оборотність товарно - матеріальних запасів	338,23	470,04	608,09
Коефіцієнт оборотності готової продукції	Виручка від реалізації / Середньорічна вартість готової продукції	1,68	1,10	0,88
Тривалість фінансового циклу	(Середній період погашення дебіторської заборгованості + Оборотність запасів - Середній період погашення кредиторської заборгованості)	8,54	8,83	7,25
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Виручка від реалізації / Власний капітал	5,33	4,36	3,48
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Виручка від реалізації / Середньорічна вартість оборотних активів	1,22	0,86	0,72
Фондовіддача	Чистий дохід / Середньорічна величина основних засобів	53,64	25,35	-
Продуктивність праці	Чистий дохід / Середньооблікова чисельність робітників	1521,73	1310,22	1373,79

Із проведених розрахунків бачимо, що оборотність дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги мала тенденцію падіння у 2018, та росту у 2019 роках. У

2018 році коефіцієнт оборотності складає найменшу кількість оборотів, що є негативним явищем, оскільки напрям позитивних змін відбувається з її ростом. Ця зміна призвела до збільшення тривалості днів у одному обороті на 6 днів у 2018 році відносно 2017 року. Низьке значення коефіцієнта говорить про труднощі, що виникають в процесі погашення дебіторської заборгованості, може сигналізувати про зростання числа неплатоспроможних клієнтів та інші проблеми збуту, але може бути пов'язано і з переходом компанії до більш м'якої політики взаємин з клієнтами, спрямованої на розширення частки ринку. Чим нижче оборотність дебіторської заборгованості, тим вище будуть потреби компанії в оборотному капіталі для розширення обсягу збуту. Але у 2019 спостерігається гарна зміна у коефіцієнті оборотності дебіторської заборгованості, оскільки її обсяг було суттєво знижено за рахунок погашення боргів.

Оборотність кредиторської заборгованості має також негативну динаміку, оскільки даний коефіцієнт поступово зменшився у 2019 році порівняно з 2017 роком приблизно на 40%. Відповідно до цього коефіцієнту росте і тривалість днів одного обороту. Тривалість одного обороту складала 310, 443, 550 днів відповідно, тобто у то 2019 році вона збільшилась на 107 дні порівняно з минулим роком, а це приблизно 25%. Це свідчить про те, що ТОВ ВКП «Мотор-Агро» не може вчасно розрахуватися перед постачальниками. Якщо затримка оплати відбувається постійно, то постачальники та підрядники будуть включати цей ризик в ціну свого товару. Тому низька оборотність кредиторської заборгованості може мати негативні середньострокові наслідки. Якщо ж такого не відбувається і рівень цін не змінюється, то компанії вигідно мати низьку оборотність кредиторської заборгованості.

Згідно розрахункових даних можна зробити наступні висновки про оборотність валюти балансу: з 2017 р. почалась негативна тенденція зниження цього показника, тобто на 40% у 2019 році порівняно з 2017 роком. Таким чином, якщо в 2017 році за кожну гривню залучених коштів було надано послуг на суму 0,30 гривень, то в 2019 р - вже 0,18. Оскільки цей показник показує ефективність використання активів підприємства, то підприємство мусить докласти зусиль задля його покращення. Для його позитивних змін можна запропонувати продати частину незавантажених

необоротних активів (якщо збільшення завантаженості не планується), знизити суму запасів (якщо їх обсяг надмірний), вжити заходів по поверненню дебіторської заборгованості і т.д. Заходи по збільшенню виручки компанії також позитивно впливають на оборотність активів.

Було розраховано оборотність запасів та отримано також негативну динаміку у сторону зниження. У 2017 році показник становив 1,06, а у 2019 скоротився до 0,59. Це говорить про те, що підприємству потрібно більше півтора року для здійснення повного обороту (608 днів у 2018 році). Причиною такої тенденції є зниження обсягу виробництва і збуту, в той час як нормативи формування запасів залишилися на попередньому рівні. Оскільки поточний обсяг запасів перевищує оптимальний, то його доцільно знизити, що дозволить звільнити частину фінансових ресурсів.

Коефіцієнт оборотності готової продукції зменшився за аналізований період з 1,68 до 0,88. Низька оборотність готової продукції вказує на неефективність збутової політики. Якщо підприємство нездатне реалізувати продукцію протягом короткого періоду часу, то це свідчить про неефективну політику взаємодії із покупцями, що призводить до максимізації витрат на складування виготовлених товарів. Також низька оборотність може бути ознакою слабого попиту на продукцію підприємства. Для цілей підвищення оборотності готової продукції можуть служити, наприклад, укладення та виконання зовнішньоекономічного договору для продажу додаткових товарів підприємства зарубіжним клієнтам.

Тривалість фінансового циклу показує що у 2019 році оплата за надані товари, роботи та послуги поступає в середньому через 7 днів, коли у 2018 році цей показник становив майже 9 днів. Це свідчить про доволі гарну фінансову дисципліну. Отримані значення коефіцієнту оборотності власного капіталу показника дозволяють зробити оцінку ефективності управління власним капіталом. З трьох періодів, які аналізуються, відносно кращім є значення за 2017 рік, у подальшому спостерігається негативна динаміка. На кінець періоду дослідження було вироблено товарів і надано послуг на суму 3,48 гривень на кожну гривню залучених коштів власників. Для підвищення оборотності власного капіталу необхідно працювати в напрямку збільшення обсягу збуту.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів показує негативну динаміку, а саме, він скоротився з 1,22 у 2017 році до 0,2 у 2019 році. Ця зміна веде до зростання потреби підприємства у фінансових ресурсах. Для поліпшення стану коефіцієнту можна скористатися наступними прийомами: знизити суми виробничих запасів до мінімально допустимого рівня, який забезпечить безперебійність операційного процесу; стимулювати збут і зниження суми запасів готової продукції і товарів; здійснити заходи щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості.

Фондовіддача показує вартість продукції, яка припадає на одну гривню основних засобів. У 2016 році цей показник був високий (219,34), оскільки на балансі підприємства була незначна кількість основних засобів. Станом на кінець 2018 року вартість основних засобів зросла, тому фондовіддача значно зменшилась. Виходячи із цього бачимо, що у 2017 та 2018 роках відповідно вартість продукції на одну гривню основних засобів склала 53,64 грн. та 25,35 грн. Для покращення стану показника підприємству необхідно було б забезпечити 100% завантаженість основних засобів, або продати частину невикористовуваних основних засобів.

Продуктивність праці ТОВ ВКП «Мотор-Агро» у 2019 році поліпшилась порівнюючи з 2018 роком, але скоротилась у порівнянні з 2017 роком. Цей показник характеризує кількість виробленої продукції, або наданих благ підприємству одним працівником. Оскільки у 2019 році скоротилась середньооблікова чисельність працівників до 7, то продуктивність стала меншою. Необхідним є зазначити що однією із причин зменшення кількості працівників є автоматизація. Тобто, у бухгалтерському відділі більше немає тієї потреби в персоналі, оскільки багато процесів перейшли з письмового вигляду у електронний.

Важливо відмітити, що основними характеристиками фінансово-економічної діяльності (фінансового) будь-якого підприємства є показники його фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності. Платоспроможне підприємство має значну перевагу перед іншими підприємствами, що функціонують в тій же галузі, при залученні інвестиційних активів, в отриманні кредитних коштів і позик, у виборі постачальників, а також в підборі висококваліфікованих кадрів [7, с. 49]. Таке підприємство своєчасно розраховується за своїми зобов'язаннями: оплачує податки і

збори до бюджетів різних рівнів, страхові внески до різних соціальних фондів, заробітну плату своїм працівникам, дивіденди - акціонерам, частина прибутку – інвесторам. Більш того, рівень платоспроможності підприємства безпосередньо впливає на здатність останнього реагувати на зміну економічної ситуації в країні, тобто чим вище рівень платоспроможності економічного суб'єкта, тим більше останній незалежний від зміни ринкової кон'юнктури, і ймовірність опинитися на краю банкрутства прагне до мінімуму. Виходячи з цього є доцільним провести аналіз показників ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості (рис. 2.7, табл. 2.3 та рис. 2.8).

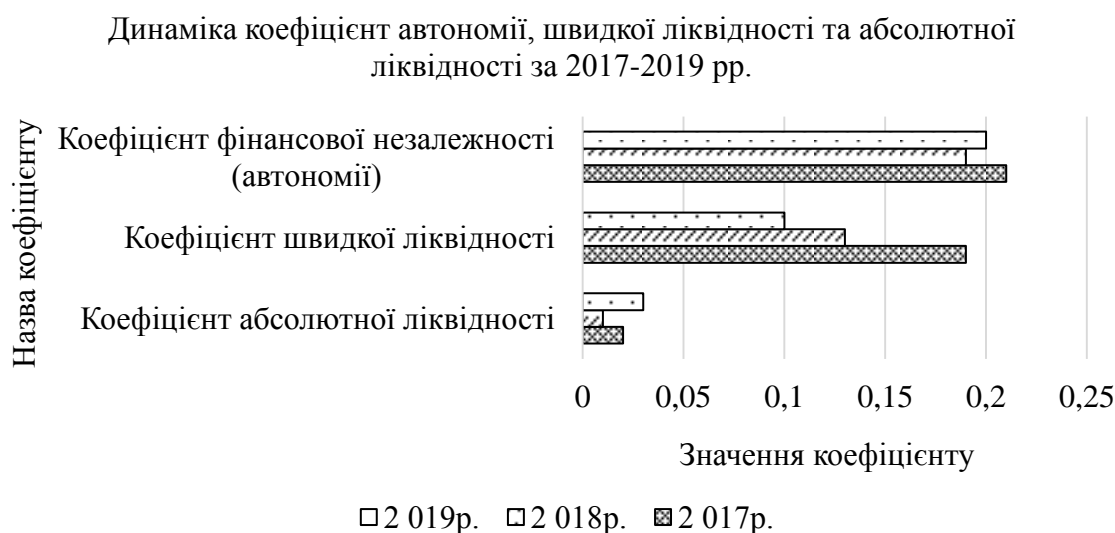

Рис. 2.7. Динаміка коефіцієнтів автономії, швидкої ліквідності та абсолютної ліквідності за 2017-2019 рр.

Проаналізувавши показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості можна зазначити що у більшості їх стан є незадовільним. Розглянемо детальніше усі розраховані показники. Дивлячись на динаміку коефіцієнту абсолютної ліквідності можна одразу сказати що значення знаходяться нижче нормативного рівня. Це свідчить про те, що компанія не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. Для збільшення коефіцієнта абсолютної ліквідності необхідно, щоб підприємство прискорило

оборот короткострокових фінансових вкладень, і частина поточної короткострокової заборгованості могла змиритися найближчим часом.

Коефіцієнт швидкої ліквідності за аналізований період знизився з 0,19 до 0,10, що також значно нижче нормативного значення (0,7-0,8), тобто підприємство не має можливості сплатити поточні зобов'язання за умови своєчасного розрахунку з дебіторами і така ситуація погіршується, про що свідчить динаміка коефіцієнта. Для поліпшення стану коефіцієнтів ліквідності компанія може залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів.

За досліджуваній період 2017-2019 рр., коефіцієнт автономії підприємства значно нижче нормативного (0,5). На кінець 2017 р. він склав – 0,21, а на кінець 2019 р. – 0,20. Це означає, що підприємство відчуває дефіцит власних засобів для здійснення своєї діяльності, тому залучає позикові кошти.

Таблиця 2.3

Коефіцієнтний аналіз показників платоспроможності та фінансової стійкості ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

Показник	Формула розрахунку	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Коефіцієнт маневреності грошових коштів	Грошові кошти / Власний капітал	0,07	0,05	0,12
Частка оборотних коштів у активах	Оборотні активи / Усього активів	0,96	0,97	0,97
Частка запасів в оборотних активах	Запаси / Оборотні активи	0,85	0,89	0,92
Коефіцієнт фінансової залежності	Всього пасивів / Власний капітал	1,18	1,12	1,09
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	Позикові кошти (коротко- та довгострокові) / Власний капітал	0,17	0,11	0,07
Коефіцієнт фінансової залежності	Активи / Власний капітал	4,85	5,25	4,97
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	Позикові кошти (коротко- та довгострокові) / Власний капітал	3,85	4,25	3,97

В свою чергу коефіцієнт маневреності грошових коштів у 2019 році показав дуже гарну динаміку. Значення показника збільшилось з 0,07 до 0,12. Підприємство повинно і у подальшому продовжувати таку динаміку, в іншому випадку платоспроможність компанії буде йти к тому, що вона буде не здатна відповідати за своїми найбільш терміновими зобов'язаннями, використовуючи власні обігові кошти та буде залежна від позикових оборотних коштів.

Частка оборотних коштів у активах більше ніж 50%, та становить майже 100% за весь аналізований період, це свідчить про мобільність коштів. Проте, дуже велику питому вагу займають запаси в оборотних активах, це свідчить про спад ділової активності.

Фінансова залежність підприємства ТОВ ВКП «Мотор-Агро» підвищилась в 2018 р., та на кожну гривню власних коштів припадало 5,25 гривні фінансових ресурсів, що на 0,4 більше, ніж роком раніше. Але у 2019 році цей показник став 4,97 гривні. Значення коефіцієнту співвідношення позикових та власних коштів у 2018 році підтверджують зроблені висновки.

Рис. 2.8. Динаміка коефіцієнтів покриття, забезпеченості власними оборотними засобами та маневреності власного оборотного капіталу за 2017-2019 рр.

Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу показав негативну тенденцію, причиною цього є значна питома вага залучених коштів у загальній сумі пасивів і незмога підприємства забезпечити гнучкість використання власних засобів. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами показує позитивні значення, тобто відповідає нормам, але у 2018 році відбулось зниження. Таку зміни обумовлює ріст поточних зобов'язань.

Коефіцієнт покриття на підприємстві знаходиться у нормі, але бажано підвищити його значення. Для підвищення значення необхідно працювати в напрямку підвищення суми оборотних активів і зниження суми поточних зобов'язань. Для зниження суми поточних зобов'язань можна, наприклад, домовитися про надання кредитних коштів на більш тривалий період часу.

Виходячи з проведеного аналізу показників можна зробити висновок що стан підприємства є незадовільнений, динаміка майже усіх показників є негативною. ТОВ ВКП «Мотор-Агро» має великі поточні зобов'язання, які значно перевищують дебіторську заборгованість, та, таким чином, порушають баланс. Ділова активність підприємства поступово знижується, а фінансова стійкість говорить про значну залежність підприємства від залучених коштів.

2.4 Аналіз структури і динаміки заборгованості ТОВ ВКП «Мотор-Агро»

Для ефективного управління діяльністю суб'єкта господарювання не тільки потрібно здійснювати кількісний аналіз показників оцінки поточного стану та стратегічно важливих перспектив управління активами підприємства. Розміри дебіторської та кредиторської заборгованостей та їхня динаміка прямо чи опосередковано визначають характер управлінських рішень у виробничо-фінансовій сфері, а неадекватне оцінювання фактичного стану розрахунків із дебіторами може негативно вплинути на реальну оцінку платоспроможності та кредитоспроможності підприємства [5, с. 519]. Таким чином, для забезпечення конкурентоспроможності

підприємства та отримання необхідної величини прибутку необхідно здійснювати постійний аналіз заборгованості та досліджувати її стан. Проведення аналізу заборгованості дає змогу визначити: склад і структуру такої заборгованості та її зміни в динаміці за період, що аналізується; встановити реальність погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей; визначити показники якості, ліквідності та оборотності заборгованостей; визначити вплив заборгованості на фінансовий стан підприємства; розробити заходи щодо оптимізації величини і частки дебіторської заборгованості в обігових активах підприємства [3, с. 117].

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства дає можливість оцінити можливу величину доходів, які можна отримати у вигляді штрафів, пені, неустойок від дебіторів, які затримали оплату. У процесі аналізу потрібно вивчати перш за все динаміку дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, авжеж, не забуваючи і про кредиторську заборгованість. Проаналізуємо показники заборгованості ТОВ ВКП «Мотор-Агро» за три роки. Особливу увагу в процесі аналізу заборгованості доцільно звернути на статті з сумами за продукцію, товари, роботи, послуги, які мають найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської та кредиторської заборгованостей. Упродовж аналізованого періоду здійснювалися операції, за якими виникли наступна заборгованість (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Аналіз складу, структури та динаміки заборгованості ТОВ ВКП
«Мотор-Агро» за 2017-2019 роки (тис. грн.)**

Показники	Абсолютна величина			Абсолютне відхилення, 2019 р.		Темп зростання, 2019 р.	
	2017р.	2018р.	2019р.	до 2017 р.	до 2018 р.	до 2017 р. %	до 2018 р. %
Дебіторська заборгованість							
Дебіторська заборгованість всього, в т. ч.:	2200,1	1534,9	883,5	-1316,6	-651,4	40,16	57,56
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	2200,1	1484,4	883,5	-1316,6	-600,9	40,16	59,52

Закінчення табл. 2.4

Показники	Абсолютна величина			Абсолютне відхилення, 2019 р.		Темп зростання, 2019 р.	
	2017р.	2018р.	2019р.	до 2017 р.	до 2018 р.	до 2017 р. %	до 2018 р. %
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0	50,5	0	0	-50,5	0,00	100,00
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	0	0	0	0	0	-	-
Кредиторська заборгованість							
Кредиторська заборгованість всього, в т. ч.:	13199,60	13381,00	13305,30	181,40	-75,70	101,37	99,43
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	13083,30	13238,10	13242,3	154,80	4,20	101,18	100,03
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками:	116,3	142,9	63	26,60	-79,90	122,87	44,09
- довгостроковими зобов'язаннями	5,4	33,6	0	28,20	-33,60	622,22	0,00
- розрахунками з бюджетом	110,9	84,8	46,8	-26,10	-38,00	76,47	55,19
у т. ч. з податку на прибуток	0	74,6	41,7	74,60	-32,90	-	55,90
- розрахунками зі страхування	0	6,1	4	6,10	-2,10	-	65,57
- розрахунками з оплати праці	0	18,4	12,2	18,40	-6,20	-	66,30

Аналіз динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ ВКП «Мотор-Агро» за 2017-2019 роки засвідчив, що у 2019 році порівняно з базисним 2017 роком відбулось значне зменшення обсягу дебіторської заборгованості, що становить 1 316,6 тис. грн. (або 59,84%). Також значне зменшення відбулось порівнюючи показник 2019 року з 2018 роком, воно становить 651,4 тис. грн. (або 42,44%). Якщо казати про дебіторську заборгованість за розрахунками з бюджетом, то цей показник є тільки в 2018 році

за аналізований період. Слід ще зазначити, відсутність у балансі довгострокової дебіторської заборгованості.

Зменшення обсягів є дебіторської заборгованості позитивною ознакою, але у ТОВ ВКП «Мотор-Агро» це зменшення відбувалось разом із скороченням суми чистого доходу і це негативно впливає на діяльність підприємства. Тобто відбулось скорочення продажу в кредит та підприємство втратило споживачів продукції. Таке зниження супроводжується ростом залишків нереалізованої продукції і оцінюється негативно.

Ріст залишків готової продукції на складі свідчить про втрату ринків збуту, і веде до сповільнення оборотності капіталу, відсутності готівки та росту частки позиченого капіталу в джерелах фінансування підприємства. На такі зміни спричинили вплив збільшення рівня цін, зростання вартості обслуговування обладнання, машин та споруд. Підприємству не вигідно виготовлювати деталі під невеликі замовлення з боку оптових покупців, оскільки це тягне за собою високі видатки. Також варто врахувати сезонний чинник, оскільки підприємство більше орієнтовано на покупців, зайнятих у сільському господарстві, а взимку ця діяльність майже не активна.

Що стосовно стану кредиторської заборгованості, з таблиці 2.1 можна побачити що цей показник мав негативну тенденції за рахунок щорічного зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги. В структурі кредиторської заборгованості за період 2017-2019 рр. найбільшу питому вагу займає заборгованість за товари, роботи та послуги. Наприклад, у 2019 році вона складає 99,5%, в той час як розрахунками з бюджетом – 0,35%, розрахунки зі страхування – 0,03% та розрахунками з оплати праці – 0,09%.

Також з проведеного аналізу в таблиці 2.4 можна зробити висновок про те, що кредиторська заборгованість в організації перевищує дебіторську, що говорить про можливість непогашення її, та нестачі власних коштів для цього. Значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською створює загрозу фінансовій стійкості підприємства. Слід додатки що така ситуація може свідчити про те, що компанія використовує кошти кредиторів в якості джерела

фінансування своїх дебіторів, а інша частина грошей використовується фірмою для фінансування своїх інших операцій. Причиною є занадто великий розмір запасів і недостатній розмір грошових коштів та їх еквівалентів. Для вирішення проблеми необхідно удосконалити поточну політику формування виробничих запасів у компанії. На рисунку 2.9 можна побачити динаміку сум кредиторської та дебіторської заборгованостей за 2017-2019 рр.

Рис. 2.9 Динаміка обсягу дебіторської та кредиторської заборгованостей (2017-2019 рр.), тис грн

Наступним шляхом проведення аналізу є розрахунок стану заборгованості на підприємстві. А саме, тенденція та стан коефіцієнту відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість, тобто її питомої ваги у загальному обсязі оборотних активів підприємства. Також важливим елементом оцінки розрахунків з дебіторами являється слідкування за співвідношенням заборгованостями для більш ефективного використання фінансових ресурсів, їх коефіцієнти оборотності та тривалість обороту (табл. 2.5).

Стан заборгованості на ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» за 2017-2019 роки

Показник	Формула розрахунку	2017	2018	2019
Дебіторська заборгованість	-	2 200,10	1 534,90	883,50
Оборотні активи	-	16 035,70	16 024,70	16 214,30
Виручка від реалізації	-	18 260,70	13 757,30	11 677,20
Поточна кредиторська заборгованість	-	13 199,60	13 381,00	13 305,30
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-	13 360,00	10 694,50	8 663,10
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	дебіторська заборгованість /оборотні активи	0,14	0,10	0,05
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	виручка від реалізації/середньорічний обсяг дебіторської заборгованості	9,16	7,37	9,66
Тривалість обороту дебіторської заборгованості (середній період інкасації)	360 / коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	39,83	49,55	37,80
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	дебіторська заборгованість/кредиторська заборгованість	0,17	0,11	0,07
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)/середньорічна величина кредиторської заборгованості	1,10	0,80	0,65
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	360 / коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	328,53	447,38	554,48
Коефіцієнт завантаження кредиторської заборгованості	середньорічна величина кредиторської заборгованості/ Виручка від реалізації	0,67	0,97	1,14

З наведеної таблиці бачимо, що відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість складало 14%, 10% та 5% відповідно. Значення даного

показника є незначним, оскільки говорить про несуттєве відволікання оборотних коштів підприємства і висвітлює нормальне її фінансове становище, тим більше, що на звітну дату спостерігається зменшення даного показника. Це є позитивним фактором для підприємства, адже відбувається повернення коштів підприємства, які в подальшому вона може використати на власні поточні потреби чи на погашення своїх боргів. Це також вказує на більш ефективне використання оборотних активів у господарській діяльності.

Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей показує дуже негативні значення та динаміку. Нормативне значення цього показника дорівнює 1, тобто дебіторська та кредиторська заборгованості повинні знаходитись на одному рівні. Цього значення важно дотримуватись, та все ж таки, таке співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей є нерациональним, оскільки кредиторська заборгованість не повинна перевищувати дебіторську заборгованість більше ніж на 10%.

Оберненим до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості є коефіцієнт завантаження, який показує частку кредиторської заборгованості, що припадає на кожну грошову одиницю реалізованої продукції. За результатами розрахунків на досліджуваному підприємстві цей показник коливається від 0,67 до 1,14. Спостерігаємо стале зростання коефіцієнта завантаження. Це свідчить про постійне збільшення обсягу залучених коштів по відношенню до вартості реалізованої продукції.

Висновки до другого розділу

Досліджуючи обліково-аналітичне забезпечення управління заборгованістю можна зробити наступні висновки:

- 1) Основним джерелом регулювання облікової політики на ТОВ ВКП «Мотор-Агро» є Наказ про облікову політику та облік заборгованості на

підприємстві ведеться, у відповідності до національних стандартів. Використовується робочий план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджений наказом міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 зі змінами та доповненнями.

В обліковій політиці підприємства ТОВ ВКП «Мотор-Агро» закріплені основні правила та норми для організації та ведення бухгалтерського обліку, однак з метою удосконалення пропонується додати ще один елемент облікової політики - процедуру стягнення дебіторської заборгованості;

2) організація документообігу на підприємстві ведеться з дотриманням вимог викладених в обліковій політиці підприємства ТОВ ВКП «Мотор-Агро», проте графік документообігу не затверджено. Основним документом між підприємством та замовником, який регулює їх права та обов'язки є договір. Окрім договорів, первинними документами з обліку кредиторської та дебіторської заборгованостей за товари, роботи, послуги можуть виступати товарно-транспортні накладні, рахунки фактури, виписки банку тощо. Проте, така організація має певні упущення і недоліки, як наприклад несвоєчасне повернення документів, або неповернення взагалі. Відображення заборгованості на аналітичних рахунках третього та шостого класу здійснюється з деталізацією до субрахунків третього порядку. Слід зауважити про необхідність деталізації інформації що накопичується за означеними рахунками, це дасть змогу посилити обліково-аналітичний аспект. Усунення таких недоліків допоможе більш детально обліковувати заборгованість та ефективно управляти нею для поліпшення фінансового стану товариства;

3) проведено аналіз ділової активності та фінансового стану підприємства, у ході якого можна зробити висновок що стан підприємства є незадовільний, динаміка майже усіх показників є негативною. ТОВ ВКП «Мотор-Агро» має великі поточні зобов'язання, які значно перевищують дебіторську заборгованість, та, таким чином, порушають баланс. Ділова активність підприємства поступово знижується, а фінансова стійкість говорить про значну залежність підприємства від залучених коштів;

4) в умовах ринкових відносин управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є основною умовою безперервного розвитку будь-якого суб'єкта господарювання. Особливої важливості набув аналіз складу та динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей, також було проведено аналіз стану заборгованості підприємства, тобто показників його оборотності та співвідношення. Одним із суттєво негативних значень було співвідношення заборгованостей. Цей показник був значно нижче нормативного, за рахунок зниження дебіторської заборгованості та збільшення кредиторської, що призвело до великого розриву їх сум.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В
СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА
ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО»

3.1. Розробка заходів удосконалення процесу формування інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість в системі бухгалтерського обліку

Дебіторська та кредиторська заборгованість являють собою невід'ємну частину грошових відносин та відіграють велику роль у діяльності будь-якої організації. Величина заборгованості може суттєво вплинути на формування кінцевих показників економічної діяльності підприємства або на формування ринкової вартості бізнесу.

Процес інформаційного забезпечення у бухгалтерському обліку відіграє таку ж значну роль, як і забезпечення контролю за рухом оборотних активів організації та її зобов'язань оскільки це сприяє отриманню економічних вигід у майбутньому. Тобто це потенційна можливість активів прямо або побічно сприяти притоку грошових коштів в організацію.

Необхідним елементом управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств є їх планування, що є важливішим етапом формування бюджету руху грошових коштів підприємства на фінансовий рік. Неточності у плануванні розрахунків з контрагентами можуть негативно вплинути на фінансову стійкість компанії. Плани погашення заборгованості є частиною кредитної політики компанії. Базою для планування заборгованості служить організація системи бухгалтерського обліку на підприємстві, що відображає повну інформацію по клієнтах, видам діяльності в розрізі кожного укладеного договору.

Наприклад, швидкість оборотності капіталу має прямий вплив на термін погашення заборгованості. Слід враховувати середній термін погашення дебіторської

заборгованості. Це дозволить переконатися, що кредитування і стягнення боргів здійснюється належним чином. Швидкість, з якою компанія може отримувати платежі клієнтів за залишками заборгованості, є критично важливою для скорочення потреби в грошах.

На ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» діє декілька форм проведення розрахунків з дебіторами, на частковій оплаті, повній або відстрочки платежу. Виходячи з цього потрібно розробити оптимальний термін погашення дебіторської заборгованості, оскільки зменшення днів терміну сплати за рахунками дебіторів дозволить щільно співпрацювати з покупцями та покращити надходження грошових коштів. Зазначене, у свою чергу, призведе до підвищення оборотності капіталу та у подальшому сприятиме на розмір прибутку.

Аналізуючи вищесказане є доцільним запропонувати ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» приділити увагу бюджетуванню, а саме розробці бюджету рухів грошових коштів. Даний бюджет є важливим документом управління поточним фінансовим оборотом підприємства. Він розробляється на майбутній рік з розбивкою по кварталах або місяцях.

Бюджетування, прогнозування та планування грошових потоків є однією із функцій управління не тільки в системі менеджменту, але і в системі управлінського обліку. Тож, за допомогою бюджету руху грошових коштів забезпечується оперативне фінансування всіх господарських операцій підприємства. На основі цього документу підприємство прогнозує виконання своїх розрахункових зобов'язань перед державою, кредиторами і партнерами, фіксує зміни, що відбуваються в платоспроможності. Даний вид бюджету дозволить планувати надходження власних коштів, а також оцінювати потребу в залученні позикового капіталу.

Бюджет руху грошових коштів є головним документом в системі внутрішнього бюджетування підприємства. Він покликаний забезпечити безумовну збалансованість надходжень і використання грошових коштів організації на майбутній період. Також важливо відмітити що бюджет руху грошових коштів відноситься до операційних бюджетів.

Зміна грошових коштів за період визначається грошовими потоками, що представляють собою, з одного боку, надходження від покупців і замовників, інші надходження і, з іншого боку, платежі постачальникам, працівникам, бюджету, органам соціального страхування і забезпечення і т.д. У цілому між надходженням грошових коштів, обсягом реалізації і зміною залишків дебіторської заборгованості існують наступні залежності: приток грошових коштів = виручка від реалізації + дебіторська заборгованість на початок періоду – залишки дебіторської заборгованості на кінець планового періоду. До числа статей, за якими спостерігається найбільший відтік грошових коштів, відносяться розрахунки з постачальниками та підрядниками: відтік грошових коштів = початкове сальдо + збільшення кредиторської заборгованості – кінцеве сальдо.

Бюджет грошових коштів може бути складений у довільній формі. Однак обов'язково мають бути зазначені: початкове та кінцеве сальдо грошових коштів підприємства на початок та кінець періоду, планові надходження (з необхідним ступенем деталізації), зобов'язання компанії у бюджетний період.

Розглянемо складові бюджету руху грошових коштів. Залишок на початок періоду - інформація про суму грошових коштів на початок 1-го кварталу береться із Форми №1 «Баланс» - рядок 1165, а для інших кварталів цей показник розраховується окремо, тобто залишок грошових коштів на кінець у I кварталі являє собою залишок грошових коштів на початок на II кварталі.

Інформація про приток грошових коштів по статті виручка від реалізації отримується із «Бюджет продаж». Відток грошових коштів являє собою багато напрямків затрат підприємства. Складати бюджет можна з різним ступнем деталізації. Інформацію про придбання основних матеріалів доцільно отримати з «Бюджет прямих затрат на матеріали». Однією із статей відтоку грошових коштів є напрямок оплати праці. Інформацію для цього напрямку беруть з «Кошторис прямих витрат на оплату праці» та «Бюджет прямих затрат на оплату праці».

До відтоків грошових коштів входять накладні виробничі та невиробничі витрати – адміністративні, витрати на збут, орендні платежі, помірні витрати та інші. Ці дані можна отримати за допомогою складання бюджетів «Бюджет операційних

витрат», «Бюджет адміністративних витрат», «Бюджет капітальних витрат» та «Бюджет витрат на збут». Важливо відзначити що до складу накладних витрат які потрібно профінансувати не входять амортизаційні нарахування за всіма центрами витрат.

Окремою строчкою, за потреб підприємства, можуть бути визначені податкові зобов'язання та податковий кредит. Та допустимо щоб підприємство вело окремо бюджет у цьому напрямку та відображало безпосередньо суму платежів ПДВ.

Частою практикою є включення до бюджету руху грошових коштів інформації про розрахунки з бюджетом (податок на прибуток). Також можуть включати дані про довгострокове фінансування або дивіденди. Тож, враховуючи усю надану інформацію про складання бюджету руху грошових коштів складемо такий для ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Бюджет руху грошових коштів ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО», тис. грн.

Показник	Період			
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Залишок на початок періоду	195,4	551	853,2	1196,6
Приток грошових коштів:	4516,2	4388,1	4367,8	3438,9
- виручка від реалізації	2921,3	2793,4	2891,3	1874,2
- аванси покупців та замовників	1594,9	1594,7	1476,5	1564,7
Відток грошових коштів:	4160,6	4085,9	4024,4	3493,2
Придбання основних матеріалів	3446,8	3396,5	3309,8	2931,2
- 100% оплата	1356,4	1106,4	1039,8	1004,4
- 100% після отримання деталей під замовлення термін виготовлення яких 30 днів	709,8	984,6	859,8	710,6
- 10% аванс, 90% потім	1380,6	1305,5	1410,2	1216,2
- поточний період	196,3	201,6	370,4	109,3
- минулий період	1184,3	1103,9	1039,8	1106,9
Заробітна плата	149,5	150,7	150,3	153,5
- поточний період	59,5	61,4	58,3	66
- минулий період	90	89,3	92	87,5
Накладні витрати	564,3	538,7	564,3	366,8
Розрахунки з бюджетом (податок на прибуток)				41,7
Чистий грошовий потік (різниця між притоком та відтоком)	355,6	302,2	343,4	-54,3
Залишок на кінець періоду	551	853,2	1196,6	1142,3

Бюджет руху грошових коштів ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» був підготовлений за допомогою аналітичних даних підприємства за I-IV квартали 2020 року. Розрахунки виконані з урахуванням різних умов оплати (100%, авансова 10% на 90% та 100% оплата на спеціальні замовлення, термін виготовлення яких 30 днів) та відтермінуванням погашення дебіторської та кредиторської заборгованості на 20 діб.

Після складання бюджету грошових коштів необхідно визначити загальні потреби підприємства у додатковому фінансуванні або, за умов збільшення грошових коштів, визначається приріст вільних грошових коштів і приймається управлінське рішення щодо покриття потреб або розміщення вільних грошових коштів [14, с. 232].

За даними розрахунків можна зробити висновки, що у аналізованому періоді у розпорядженні підприємства було достатньо грошових коштів для виконання своїх зобов'язань перед контрагентами, що дало змогу підтримувати платіжну дисципліну на гарному рівні. Таким чином, директор та персонал бухгалтерії (управлінський персонал) мають прийняти рішення щодо користування грошових коштів у сумі 1 142,3 тис. грн. для першого кварталу наступного року.

Якщо повернутися до термінів погашення заборгованості, то слід зауважити, що дуже короткий період стягнення дебіторської заборгованості вказує на те, що функції кредитування і стягнення в компанії працюють дуже добре в плані уникнення потенційно проблемних клієнтів і отримання прострочених платежів. Цей показник особливо корисний, коли порівнюється зі стандартним терміном кредиту, наданого покупцям. У розрахунках враховувався середній період погашення 20 днів як для дебіторської, так і для кредиторської заборгованостей. Це свідчить про те, що підприємство скоріш за все розплачується зі своїми контрагентами після погашення заборгованості дебіторів

Якщо підприємство знизить термін погашення дебіторської заборгованості, наприклад, на 3 дні це сприятиме поліпшенню стосунків з покупцями та збільшить надходження грошових коштів до оборотного капіталу підприємства. Та, як вже зазначалось раніше, це матиме великий вплив на його фінансовий результат.

На багатьох підприємствах доволі розповсюдженою є практика складання графіків платежів, та наприклад, графіку погашення кредиторської заборгованості. Подібні графіки можуть стосуватись заборгованості підприємства щодо заробітної плати, або довгострокового фінансування банків та ін. Оскільки підприємство має доволі високі суми кредиторської заборгованості бачимо доцільним розробити такий графік (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Графік погашення кредиторської заборгованості для
ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО», тис. грн.**

№ з/п	Стаття	Період			
		I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
1	Погашення кредиторської заборгованості минулих періодів	1894,1			
2	Відток грошових коштів від закупівлі I кв. 2019 р.	1552,7	2088,5		
3	Відток грошових коштів від закупівлі II кв. 2019 р.		1308	1899,6	
4	Відток грошових коштів від закупівлі III кв. 2019 р.			1410,2	1817,5
5	Відток грошових коштів від закупівлі IV кв. 2019 р.				1113,7
6	Всього відток грошових коштів, Σ	3446,8	3396,5	3309,8	2931,2

Таким чином, даний приклад демонструє як підприємство може розподілити кошти між кварталами задля погашення сум кредиторської заборгованості від закупівлі матеріалів. Графік погашення, як і бюджети, має довільну форму складання. При бажанні, підприємство може деталізувати інформацію у цьому документу, наприклад, розділити заборгованість по ступені важливості.

Якщо говорити про бюджетування, можна зазначити що він дає можливість:

- 1) управляти і контролювати ефективність діяльності підприємства;
- 2) планувати доходи і витрати за різними напрямками діяльності, бізнес-процесів, підрозділам;

3) планувати зміни дебіторської і кредиторської заборгованості та власних коштів;

4) планувати використання матеріальних і трудових ресурсів.

Бюджетування виконує основні управлінські функції, тому воно є невід'ємною частиною системи менеджменту будь-якого господарюючого суб'єкта, а система управлінського обліку як інформаційна система, забезпечує інформацією обґрунтоване прийняття управлінських рішень.

Таким чином, система бюджетування виступає як взаємозалежне та взаємодоповнююче функціонування планування, контролю та аналізу виконання бюджетів, а також системи внутрішнього інформаційного забезпечення та звітності. Отже, в системі бюджетування для поліпшення управління дебіторської та кредиторської заборгованостями має бути приділена особлива увага на ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО».

3.2. Оптимізація системи документообігу об'єкта дослідження

В сучасних умовах ретельно поставлений облік розрахункових операцій, а також своєчасний обіг грошових коштів роблять значний вплив на фінансові результати підприємства. Одним з пріоритетних напрямків вдосконалення управління підприємством є організація детального обліку необхідної інформації про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками, покупцями і замовниками, яка формується в системі бухгалтерського обліку та її надання зацікавленим сторонам з метою прийняття рішень.

Оскільки найбільш вагомою у складі дебіторської заборгованості є розділ за товари, роботи та послуги, виникає необхідність в додатковому аналізі заборгованості у розрізі окремих покупців, замовників і дат виникнення заборгованості, період виникнення якої більше року. Така заборгованість за наявності підтверджуваних документів може бути віднесена до позареалізаційних

втрат і списана на збитки як дебіторська заборгованість, по якій минув строк позовної давності, або по інших боргах, нереальних до стягнення за рішенням інвентаризаційної комісії, створюється резерв сумнівних боргів. Приклад відомості з аналізу наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Фрагмент відомості з аналізу розрахунків з дебіторами

№ з/п	Дебітор, договір	Усього на кінець звітного періоду, грн	У тому числі по термінам виникнення, грн					Причини
			До 1 місяця	1-3 місяці	3-6 місяці	Від 6 місяців до 1 року	Більше 1 року	
1	ФОП Кришталенко С. Г.				54 000			Згідно договору оплата може здійснюватися частинами зі строком сплати 6 місяців
2	ТОВ «Агро Світ»	2 990	2 990					Підприємство перерахувало аванс та не погасило дебіторську заборгованість при отриманні послуг
3	ТОВ «Імпульс»	13 756					13 756	Підприємство ліквідовано
4	ФОП Єгорін Д.М.	17 586	10 000	7 586				Згідно договору контрагенту було надано відстрочку платежу
5	ТОВ «Пром-Агро»	5 440	5 440					Договором передбачена оплата впродовж місяця

Договір зазначається, якщо з дебітором декілька договорів. Обов'язковим є заповнення причин виникнення дебіторської заборгованості. Щомісячне ведення такої відомості дозволяє бухгалтеру аналізувати дебіторську заборгованість і своєчасно вживати заходів щодо усунення простроченої заборгованості. Такий аналіз дебіторської заборгованості, як було сказано вище, здійснюється за даними внутрішньої звітності підприємства і використовується для потреб управління.

В ході аналізу залишків по рахункам було знайдено суму простроченої безнадійної заборгованості по контрагенту, чия діяльність була ліквідована. Згідно

чинного законодавства цю заборгованість не можна стягнути. Важливо відмітити, що ця сума штучно збільшує підсумок (валюту) балансу, та таким чином не чітко показує реальний стан підприємства. Цю суму потрібно списати на 94 рахунок «Інші витрати операційної діяльності», а саме на 944 «Сумнівні та безнадійні борги». У такому випадку доцільно запропонувати процедуру стягнення дебіторської заборгованості для уникнення утворення безнадійного боргу (рис. 3.1)

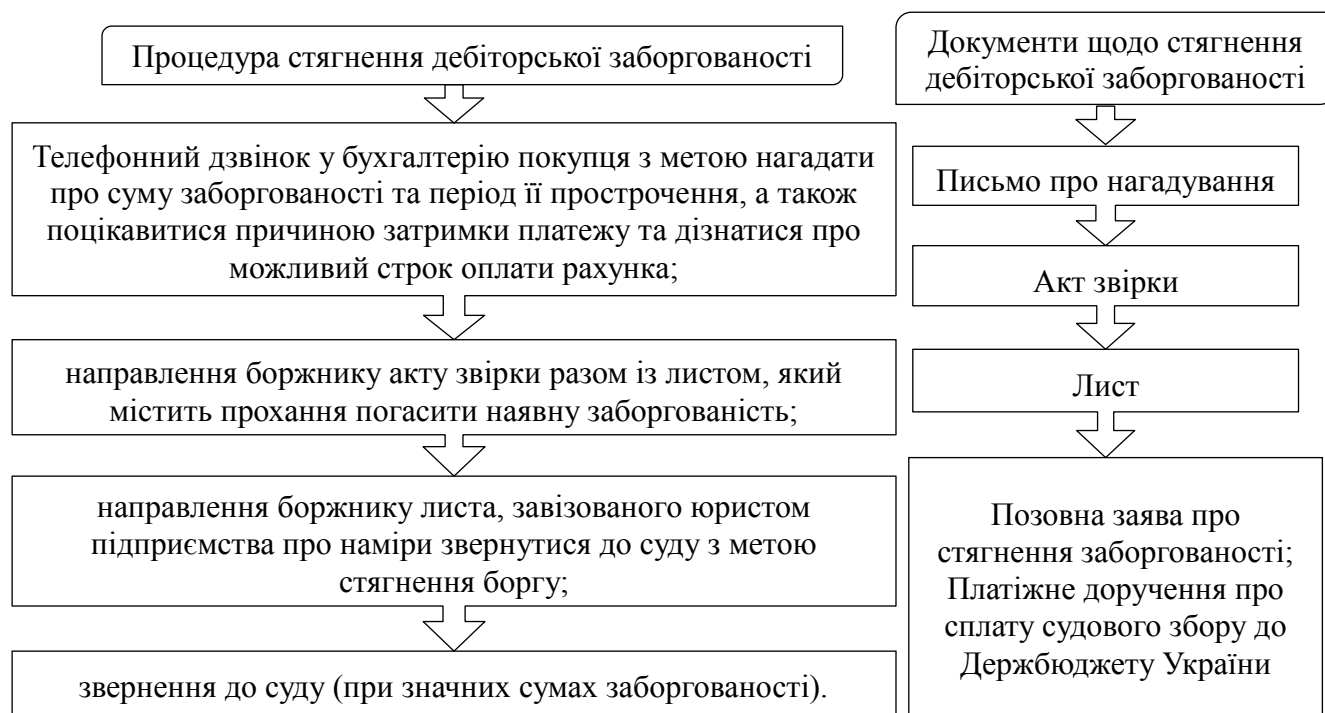

Рис. 3.1 Процедура стягнення дебіторської заборгованості та її документальне оформлення

Як видно із наведеної схеми стягнення дебіторської заборгованості, останнім етапом є звернення до суду, але краще підприємству вирішити усі питання щодо оплати ще на другому етапі з метою не погіршення стосунків із контрагентами. Авжеж, якщо друга сторона не відреагувала на лист разом із актом звірки, то підприємство вимушено використовувати крайні міри.

Недосконала організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві може призвести до втрати змісту облікової інформації, викривлення її сутності, зниження достовірності інформації, що негативно вплине на управління такою

заборгованістю та підприємством в цілому. Для надання повної та достовірної інформації про заборгованість потрібно розподілити обов'язки між працівниками, відповідальними за ведення обліку заборгованості та складання звітності, забезпечити своєчасне та достовірне визнання дебіторської заборгованості, правильне документальне оформлення та своєчасне відображення її на рахунках бухгалтерського обліку.

В попередньому розділі (пункт 2.2) було досліджено організацію облікового процесу та документальне оформлення поточної дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємстві ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО». В ході дослідження було виявлено деякі недоліки організації даного процесу. Однією із виявлених проблем облікового процесу заборгованості є несвоєчасне повернення первинних документів, або їх неповернення взагалі, через що доводиться робити дублікати таких документів. Також, через неправильне оформлення документів (відсутність або неправильне оформлення обов'язкових реквізитів) доводиться робити їх заміну.

Оскільки, було встановлено, що первинна документація відіграє важливу роль в обліковому процесі, адже на її основі формується вся облікова інформація підприємства, то вище наведена проблема є досить актуальною та нагальною до вирішення.

Для вирішення питання документообігу необхідно створити графік документообігу, який допоможе організувати рух документів, підвищити їх якість, зменшити час їх обробки, збільшити ефективність праці працівників при складанні, обробці та зберіганні документів. Для того, щоб упорядкувати рух документів, в графіку документообігу потрібно передбачити якомога більшу кількість позицій щодо процесу створення і обробки первинних документів. Особливо це стає важливим, через широке використання в наш час електронних засобів створення і обробки документів, використання електронних цифрових підписів. Такий графік доцільно подати у формі наказу по підприємству, затверджений керівником підприємства та головним бухгалтером (табл. 3.4).

Графік документообігу обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей

Назва документу	Створення документу			Перевірка документу		Обробка документу		Передача в архів	
	Відповідальний за виписку	Відповідальний за складання	Термін виконання	Відповідальний за перевірку	Термін надання	Відповідальний за обробку	Термін виконання	Відповідальний за передачу	Термін передачі
Договір	Директор	Директор, юрист сторонньої організації	По мірі укладання договорів, додаткових угод та їх надходження	Начальник відділу – головний бухгалтер, головний спеціаліст - бухгалтер	До 30 числа щомісячно	Начальник відділу – головний бухгалтер, головний спеціаліст - бухгалтер	По мірі надходження, але не пізніше 7-го робочого дня для взяття юридичних зобов'язань	Начальник відділу – головний бухгалтер, головний спеціаліст - бухгалтер	Після закінчення 3-х років
Акт виконаних робіт / наданих послуг	Головний спеціаліст-бухгалтер	Менеджер	При готовності продукції /товарів/ послуг	Головний спеціаліст-бухгалтер, Менеджер	У день надходження	Головний спеціаліст-бухгалтер, Менеджер	У день надходження	Начальник відділу-головний бухгалтер	Після закінчення 3-х років
Рахунок-фактура	Головний спеціаліст-бухгалтер	Менеджер	При готовності продукції /товарів/ послуг	Головний спеціаліст-бухгалтер, Менеджер	У день надходження	Головний спеціаліст-бухгалтер, Менеджер	У день надходження	Начальник відділу-головний бухгалтер	Після закінчення 3-х років
Виписка банку	Банк	Банк	В момент отримання коштів на рахунок	Головний спеціаліст-бухгалтер	В день отримання коштів	Головний спеціаліст-бухгалтер	У день надходження	Начальник відділу-головний бухгалтер	Після закінчення 3-х років

Закінчення табл. 3.4

Назва документу	Створення документу			Перевірка документу		Обробка документу		Передача в архів	
	Відповідальний за виписку	Відповідальний за складання	Термін виконання	Відповідальний за перевірку	Термін надання	Відповідальний за обробку	Термін виконання	Відповідальний за передачу	Термін передачі
Прибутковий касовий ордер	Головний спеціаліст-бухгалтер	Головний спеціаліст-бухгалтер	В момент отримання готівкових коштів	Головний спеціаліст-бухгалтер	В день отримання готівки	Головний спеціаліст-бухгалтер	У день надходження	Начальник відділу-головний бухгалтер	Після закінчення 3-х років
Товарно-транспортна накладна	Головний спеціаліст-бухгалтер	Менеджер	В момент реалізації покупцю	Менеджер	В момент реалізації покупцю	Менеджер	В момент реалізації покупцю	Головний спеціаліст-бухгалтер	Після закінчення 3-х років
Податкова накладна	Головний спеціаліст-бухгалтер	Менеджер	В момент реалізації покупцю	Менеджер	В момент реалізації покупцю	Менеджер	В момент реалізації покупцю	Начальник відділу-головний бухгалтер	Після закінчення 3-х років
Акт звірки дебіторської/кредиторської заборгованості	Головний спеціаліст-бухгалтер	Головний спеціаліст-бухгалтер	Станом на 1 липня та на 1 листопада, щорічно	Начальник відділу-головний бухгалтер	До 20 липня та до 20 грудня	Головний спеціаліст-бухгалтер	До 20 липня та до 20 грудня	Начальник відділу-головний бухгалтер	Після закінчення 3-х років

Також доцільним є запропонування ведення відомостей аналітичного обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей задля покращення їх стану, моніторингу терміну заборгованостей, сум та інформації щодо контрагентів, що у майбутньому дасть змогу передбачити прострочену заборгованість та вчасно вжити заходи щодо її погашення як контрагента, так і підприємства (табл. 3.5-3.6).

Таблиця 3.5

Відомість контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками

№ з/п	Постачальник			Дата погашення		Кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками											
	Найменування	ЄДРПОУ	Договір	За графіком (договором)	Фактично	Всього	у т. ч. за термінами погашення, грн			з неї прострочена			сума, грн.	причини виникнення	вжиті заходи		
							термін прострочення			до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	більше 6 міс.					
							до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	від 6 до 12 міс.								

Наведена вище відомість контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками (табл. 3.5) дасть змогу підприємству структуровано вести інформації щодо її заборгованості перед контрагентами. Пропонуємо введення цієї відомості в програмі MS Excel, оскільки вона містить в собі аналітичні функції взаємозв'язку компонентів, такі як фільтрація та розширений фільтр (за інтервалом дат, контрагентом, термінам сплати та ін.), сортування, та формул ВПР, ЕСЛИ та багато інших можливостей.

У свою чергу, підприємству слід спостерігати за станом не тільки кредиторської заборгованості, а дебіторської теж. Для її аналітичного обліку

можна використовувати фрагмент відомості аналізу з розрахунків, поданий вище (табл. 3.5) або відомість контролю та управління дебіторською заборгованістю покупців та замовників (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Відомість контролю та управління дебіторською заборгованістю
покупців та замовників**

№ з/п	Дата виникнення	Покупець			Об'єкт договору					Сума заборгованості, грн.	Термін несплати			Причини виникнення	Дата погашення
		Найменування	ЄДРПОУ	Договір/ документ	Найменування	Одиниця вимірювання	Кількість реалізованої	Кількість отриманої	Різниця в кількості		до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	від 6 до 12 міс.		

За допомогою цієї відомості можна здійснювати контроль за кількістю відправленої та отриманої продукції або товару, автоматично розраховувати їх різницю, а також суму заборгованості дебітора. Вона дає змогу автоматично розраховувати термін, протягом якого заборгованість є неоплаченою, з метою подальшого її віднесення до сумнівної дебіторської заборгованості та створення резерву сумнівних боргів, або ж визнання її безнадійною та списання за рахунок резерву сумнівних боргів чи у складі інших операційних витрат.

Використовуючи спеціальні фільтри MS Excel можна сформувати Відомість по конкретному дебітору, виду продукції, терміну непогашення та іншим критеріям, роздрукувати та подати її для прийняття певних управлінських рішень.

Управління заборгованістю підприємства у значній мірі здійснюється за рахунок інформації із бухгалтерського обліку, це в свою чергу призводить до важливості вдосконалення інформаційного забезпечення управлінського апарату актуальними даними щодо такої заборгованості. Авторські розроблені документи

«Відомість контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками» та «Відомість контролю та управління дебіторською заборгованістю покупців та замовників» нададуть можливість вчасно контролювати стан заборгованості, аналізувати контрагентів підприємства з боку грошових відносин та отримувати інформацію щодо виникнення підозри в їх ненадійності. Все це може допомогти завчасно відмовитись від співпраці з ненадійним дебітором та зробить більш прозорими взаєморозрахунки та визначити потенційно неплатоспроможних контрагентів, тобто задовольнить потреби управлінського апарату для прийняття ефективних управлінських рішень.

Окрім цього, при вивченні існуючої системи обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей не було визначено інших недоліків, але, все ж таки необхідно надати рекомендації задля поліпшення стану організації їх обліку. Виходячи з цього можна запропонувати такі заходи:

1) Необхідно своєчасно відстежувати та аналізувати склад дебіторської заборгованості. Особливу увагу необхідно приділяти проблемним клієнтам, які в свою чергу не погашають вчасно свої довго перед підприємством. Ці дії дозволять своєчасно виявляти утворилася прострочену заборгованість і вживати необхідних заходів щодо повернення боргів;

2) чітко прописувати умови і терміни оплати при укладанні договорів;

3) вводити штрафні санкції за прострочення платежу тощо;

4) раз на тиждень контролювати положення за простроченими заборгованостями;

5) проведення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості з метою удосконалення контролю за розрахунками на підприємстві, який полягає у виявленні за відповідними документами її залишків і ретельній перевірці обґрунтованості сум, які обліковуються на рахунках [2, с. 177];

6) на рахунках обліку розрахунків з дебіторами повинні залишатися виключно узгоджені суми, відображення в обліку неврегульованих сум не допускається;

7) реальність даних бухгалтерського обліку про стан розрахунків повинна підтверджуватися актами звіряння стану заборгованості;

8) правильне визнання та оцінка поточної дебіторської заборгованості, адже це впливає на достовірність облікових даних та їх відображення у фінансовій звітності. Варто також наголосити на тому, що від дотримання умов визнання поточної дебіторської заборгованості, достовірності оцінки та своєчасності погашення залежить рівень платоспроможності підприємства [45, с. 193];

9) потрібно дотримуватись порядку відображення в обліку процесу списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки існує прямий взаємозв'язок між списанням такої заборгованості і формуванням оподаткованої бази податку на прибуток. Правильне і своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє важливу роль при формуванні фінансових результатів діяльності підприємства [19, с. 197].

Також, можна запропонувати модернізувати робочий план рахунків у розрізі 37 рахунку, а саме додати чотири аналітичні субрахунки до 372 «Розрахунки з підзвітними особами». Характеристику та перелік субрахунків приведено у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Рекомендована аналітика до субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами»

Номер субрахунку	Призначення рахунку
3721 «Розрахунки за службовими відрядженнями»	Суми витрат на відрядження (добові, на сплату транспортних витрат, та ін.)
3722 «Грошові кошти підзвіт на господарські потреби»	Суми виданих підзвітній особі на господарські потреби, оприбуткованих куплених підзвітною особою матеріальних цінностей (робіт, послуг), суми податкового кредиту з ПДВ у складі куплених матеріальних цінностей (робіт, послуг).
3723 «Утримання із заробітної плати неповернених сум»	Повернення невикористаних підзвітних грошових коштів підприємству.
3724 «Відшкодування підзвітній особі за рахунок підприємства»	Відшкодування підзвітній особі сум, які були витрачені за її рахунок.

Отже, виконання наведених пропозицій щодо обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, а також їх часткове закріплення в Наказі про облікову політику підприємства дозволить організувати на підприємстві правильний бухгалтерський облік заборгованості в системі розрахунків із покупцями та постачальниками, отримувати достовірну та повну інформацію про заборгованість, що, у свою чергу, сприятиме зростанню ефективності прийняття управлінських рішень. Особливо, впровадження даних заходів сприятиме збільшенню обсягів реалізації продукції при одночасному зменшенні ризику несплати боржниками за поставлену продукцію, а отже скороченні ризику втрати ліквідності.

3.3. Вдосконалення методів аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей за допомогою математичного моделювання

Досить важливою і значущою проблемою на сьогоднішній момент для економічних суб'єктів, можна вважати перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською. При виникненні даних обставин у економічного суб'єкта виникає ситуація неплатоспроможності і розрахунки з контрагентами як правило порушуються. Негативність стану неплатоспроможності економічного суб'єкта спричинить за собою затримку оплати, за договорами з постачальниками та підрядниками, також можуть бути припинені поставки.

Все це і багато інших чинників обґрунтовують значущість вдосконалення методів аналізу дебіторської і кредиторської заборгованостей. У даній ситуації доцільно запропонувати застосування економіко-математичних методів моделювання в якості поліпшення методів аналізу дебіторської і кредиторської заборгованостей.

В теперішній час необхідність повного і всебічного застосування економіко-математичних методів для вирішення економічних задач зумовлена переходом до

ринкових відносин та необхідністю забезпечення ефективного функціонування економіки. Моделювання є важливим засобом розв'язання багатьох економічних завдань. Застосування економетричних моделей і методів дозволяє визначати кількісні зв'язки між показниками для кращого розуміння господарських явищ і процесів, що, в свою чергу, дозволяє більш обґрунтовано сформулювати управлінські рішення та дати прогнози на майбутнє. [30, с. 132]

Для проведення аналізу застосовано кореляційно-регресійну модель. Розробка моделі здійснювалась на основі квартальної фінансової звітності ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» за 2016-2019 роки.

У якості економетричної моделі застосовується лінійна багатофакторна регресійна модель, яка включає декілька факторів і дозволяє оцінити місце і роль кожного фактору у формуванні величини досліджуваного економічного показника. Лінійні моделі мають досить простий математичний апарат, а також дають менший ризик значних помилок прогнозів в порівнянні з нелінійними моделями.

Якщо говорити про аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей велике значення має коефіцієнт автономії, тобто фінансової незалежності, який являє собою відношення власного капіталу до активів. Характер взаємовідносин з контрагентами оказуються вплив на даний коефіцієнт (чи є відстрочка платежу по контракту, якій рівень довгострокової дебіторської заборгованості та інше). Тому саме цей показник виступатиме у якості Y для побудови моделі. До факторів впливу використаємо динаміку дебіторської заборгованості за товари, роботу та послуги (%) – X_1 , динаміку кредиторської заборгованості за товари, роботу та послуги (%) – X_2 , грошові кошти (тис. грн.) – X_3 та витрати підприємства (тис. грн.) – X_4 .

Проведення розрахунків та побудова регресійної моделі буде здійснюватися за допомогою програмного забезпечення MS Excel. Найбільші труднощі у використанні апарату множинного регресійного аналізу виникають при наявності мультиколінеарності факторів. Чим сильніше мультиколінеарність факторів, тим менш надійна оцінка розподілу суми. Для оцінки мультиколінеарності факторів використаємо матрицю парних коефіцієнтів кореляції між факторами за

допомогою надбудови «Аналіз даних» та інструменту аналізу «Кореляція» (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

**Кореляційна матриця перевірки мультиколінеарності факторів
економетричної моделі**

	Y	X1	X2	X3	X4
Y	1	0,10	0,47	0,61	0,16
X1	0,10	1	0,60	-0,14	-0,30
X2	0,47	0,60	1	0,24	-0,08
X3	0,61	-0,14	0,24	1	0,16
X4	0,16	-0,30	-0,08	0,16	1

Мультиколінеарність характеризується високим взаємозв'язком між змінними X, це означає що вони в якійсь мірі надають конкурентний вплив на змінну Y та погіршують якість моделі. Взаємозв'язок між динамікою дебіторської та кредиторської заборгованості помітний і прямий (коефіцієнт парної кореляції 0,6). Виходячи з цього виключимо із побудови моделі фактор X1.

Аналізуючи ступінь впливу факторів на величину коефіцієнту автономії бачимо, що за даними табл. 3.8 найтісніший зв'язок залежної змінної спостерігається із грошовими коштами, при цьому коефіцієнт парної кореляції становить 0,61. Зв'язок між коефіцієнтом автономії та величиною грошових коштів сильний та прямий (оскільки значення парної кореляції позитивне). Також спостерігається помітний та прямий зв'язок із коефіцієнтом автономії у динаміки кредиторської заборгованості, а саме 0,47. Фактор X4 (витрати підприємства) не можна віднести до суттєвих, оскільки його вплив занадто малий, показник рівня коефіцієнту парної кореляції нижче нормативного. Це призводить до його виключення. Таким чином, до моделі увійшли тільки два фактори: динаміка кредиторської заборгованості за товари, роботу та послуги та грошові кошти. Вихідні дані для побудови моделі впливу на коефіцієнт автономії підприємства представлено в табл. 3.9.

Вихідні дані для побудови моделі регресійного аналізу

Звітний період	Коефіцієнт автономії (Y)	Динаміка кредиторської заборгованості, % (X1)	Грошові кошти, тис. грн. (X2)
1	0,21	100,55	380,50
2	0,22	101,44	496,80
3	0,20	108,72	450,80
4	0,20	100,99	651,80
5	0,20	101,73	506,30
6	0,21	106,18	410,50
7	0,23	108,15	422,20
8	0,21	100,75	246,00
9	0,20	100,53	250,10
10	0,20	102,69	148,50
11	0,19	98,95	94,80
12	0,19	99,05	148,10
13	0,20	103,55	195,40
14	0,20	101,05	152,30
15	0,20	100,96	74,30
16	0,20	94,70	405,40

Таким чином, кореляційно-регресійна модель ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» матиме наступний загальний вигляд:

$$\hat{y} = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 \quad (3.1)$$

де $b_0 \dots b_2$ – коефіцієнти регресії;

\hat{y} – коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);

X1 – динаміка поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги;

X2 – грошові кошти;

Так як до моделі буде включено як абсолютні, так і відносні показники, що мають різні одиниці виміру, то перш за все необхідно провести стандартизацію даних для надання їм однакової розмірності. Скористаємось функцією

«НОРМАЛИЗАЦИЯ», попередньо розрахувавши по стовпчикам суму, середнє значення та відхилення значень за допомогою функцій «СУММ», «СРЗНАЧ», та «СТАНДОТКЛОН.В» відповідно. Стандартизовані значення показників представлено у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Стандартизовані значення для побудови моделі регресійного аналізу

Звітний період	Коефіцієнт автономії (Y)	Динаміка кредиторської заборгованості, % (X1)	Грошові кошти, тис. грн. (X2)
1	0,79	-0,38	0,38
2	1,49	-0,12	1,06
3	0,09	1,96	0,79
4	0,18	-0,25	1,95
5	-0,42	-0,04	1,11
6	0,75	1,23	0,56
7	2,42	1,79	0,62
8	0,34	-0,32	-0,40
9	-0,05	-0,38	-0,37
10	-0,83	0,23	-0,96
11	-1,27	-0,84	-1,27
12	-1,35	-0,81	-0,97
13	-0,74	0,48	-0,69
14	-0,61	-0,24	-0,94
15	-0,59	-0,26	-1,39
16	-0,19	-2,05	0,53

Наступним етапом являється проведення регресійно-дисперсійного аналізу за допомогою програмного пакету MS Excel і вбудованого інструмента «Анализ-Регрессия». Дисперсійний аналіз – це виявлення на засадах загальної дисперсії впливу найважливіших чинників або умов, які окреслюють варіацію ознак. Регресійний аналіз – це дослідження форми зв'язку між величинами, визначення виду функції, яка, в певному розумінні, найкращим чином описує аналізований зв'язок, знаходження

точкових й інтервальних оцінок параметрів тієї чи іншої функції [30, с. 134].
Результати регресійно-дисперсійного аналізу представлено на рис. 3.2.

Розрахунки:						
Регресійна статистика						
Множинний R	0,70					
R-квадрат	0,49					
Нормований R-квадрат	0,41					
Стандартная похибка	0,77					
Спостереження	16					
Дисперсійний аналіз						
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Значимість F	
Регресія	2,000	7,316	3,658	6,188	0,013	
Залишок	13,000	7,684	0,591			
Разом	15,000	15,000				
	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%
Y-перетин	-5,85	0,19	-3,04	1,00	-0,42	0,42
X1	0,35	0,20	1,70	0,11	-0,09	0,79
X2	0,53	0,20	2,58	0,02	0,09	0,97

Рис. 3.2 Регресійна статистика та дисперсійний аналіз рівняння регресії

$$\hat{y} = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2$$

Економетрична модель представлена у формулі 3.2. З неї слідує, що зміна динаміки кредиторської заборгованості на 1% призведе до збільшення коефіцієнту фінансової незалежності на 0,35 пункти. , поруч з цим збільшення грошових коштів на 1% призведе до росту прибутку на 0,53 пункти. Доречним є збільшення розміру грошових коштів підприємства та покращення значення динаміки кредиторської заборгованості.

$$\hat{y} = -5,85 + 0,35x_1 + 0,53x_2 \quad (3.2)$$

Далі наведемо основну характеристику отриманих результатів:

1) Коефіцієнт множинної кореляції дорівнює 0,49 (R). Даний показник є основною характеристикою щільності кореляційного зв'язку узагальнюючого

показника з факторами. Залежність коефіцієнта автономії від включених до моделі факторів характеризується середньою щільністю, про що свідчить середнє значення множинного коефіцієнту регресії 0,70;

2) коефіцієнт детермінації моделі дорівнює 0,41 (R^2). Даний коефіцієнт показує, що фінансова незалежність на 41% пояснюється обраними факторними величинами. Решта 59 % обумовлені іншими факторами, що не є включеними в модель регресії;

Після побудови регресійної моделі необхідно перевірити значущість параметрів моделі та оцінку її адекватності за допомогою F- критерію Фішера та t- критерію Ст'юдента. Виходячи із отриманих даних дисперсійного аналізу критерій адекватності Фішера дорівнює $F_{емп} = 6,19$. Зробимо перевірку за базовою гіпотезою – якщо $F_{емп} < F_{0.05}$, то гіпотезу $H_0: r = 0$ немає підстав відхилити і у моделі немає лінійних взаємозв'язків. Для підтвердження чи спростування гіпотези необхідно розрахувати значення табличного критерію Фішера, яке визначають для рівня значущості $\alpha = 0,05$ при кількості ступенів вільності $df_1 = m$ та $df_2 = n$.

Розрахунок F табличного за допомогою функції «F.ОБР.ПХ» показав значення критерію Фішера у розмірі 3,81. Отже, $F_{емп} = 6,19 > F_{0.05} = 3,81$, тому з надійністю 95% основна гіпотеза H_0 не підтверджується. Сукупний вплив екзогенних факторів на ендогенний слід вважати суттєвим.

Крім перевірки статистичної значимості моделі в цілому перевіряють статистичну значущість параметрів моделі за допомогою t-критерію Ст'юдента. Для цього також потрібно зрівняти фактичні та табличні значення t-критеріїв. Розрахункові значення, отримані з допомогою використання надбудови «Аналіз даних - Регресія», t-критеріїв для кожного коефіцієнту становлять: $t_{фактX1} = 1,70$ та $t_{фактX2} = 2,59$. Для знаходження табличного значення критерію Ст'юдента необхідно визначити число ступенів свободи (за формулою $n-m-1$) та знайти його значення при визначеному рівні значимості. Використавши функцію «СТ'ЮДЕНТ.ОБР.2Х» отримали $t_{табл} = 2,16$.

Табличне значення не перевищує розрахункове значення для другого

фактору, але перевищує для першого: $t_{\text{табл}} = 2,16 < t_{\text{факт}X2} = 2,59$ та $t_{\text{табл}} = 2,16 > t_{\text{факт}X1} = 1,70$. Таким чином, у побудованій моделі є значущим лише параметр при $X2$.

Отже, можемо стверджувати, що модель є адекватною як за критерієм Фішера, так і за коефіцієнтом детермінації та відображає вплив на коефіцієнт автономії таких показників, як динаміка кредиторської заборгованості та грошових коштів. Встановлено, що між значенням коефіцієнту автономії та факторами існує прямий зв'язок. В ході вирішення роботи проводилось виключення факторів з моделі, що було спричинено наявністю мультиколінеарності (динаміка дебіторської заборгованості) та слабого зв'язку між фактором та залежною змінною (витрати підприємства).

Однак ця модель носить більш аналітичний характер впливу ніж прогнозний, оскільки по критерію Ст'юдента динаміка кредиторської заборгованості не є значущим фактором впливу. Модель може застосовуватись підприємством для цілей аналізу та для зазначення «критичних точок» для їх поліпшення.

Загалом з отриманих результатів можна зробити висновок, що власні грошові кошти підвищують маневреність, незалежність підприємства та свободу у прийнятті рішень. Для підприємства наявність грошових коштів відображає можливість здійснювати господарську діяльність без затримок та утворення великих сум кредиторської заборгованості, відображає якісну платіжну системи розрахунків з дебіторами. Наявність грошових коштів надає підприємству можливість вибору виду грошової форми співпраці з її контрагентами, наприклад авансової, що даватиме можливість контролювати умови постачання.

Підводячи підсумок зробленого аналізу, слід зазначити, що застосування математичних методів і регресійних моделей дозволяє знайти найкращі варіанти рішень задач господарської діяльності та є перспективним напрямком планування, особливо планування розрахунків та у подальшому фінансових результатів. Використання математичного моделювання в сфері оптової торгівлі є ефективним з практичних результатів, оскільки вони спираються на сильний

апарат математичного моделювання та забезпечують оптимальне управління процесом в кожній окремо взятій ситуації.

Висновки до третього розділу

За результатами бухгалтерського та економічного аналізу в розрізі обліку та контролю дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємству запропоновано наступні заходи:

1) Бюджетування, а саме складання бюджету руху грошових коштів, що дозволяє прогнозувати виконання своїх розрахункових зобов'язань перед державою, кредиторами і партнерами, фіксувати зміни, що відбуваються в платоспроможності. Даний вид бюджету дозволить планувати надходження власних коштів, а також оцінювати потребу в залученні позикового капіталу. Тобто, він допомагає управляти і контролювати ефективність діяльності підприємства; планувати доходи і витрати за різними напрямками діяльності, бізнес-процесів, підрозділам; планувати зміни дебіторської і кредиторської заборгованості та власних коштів а також планувати використання матеріальних і трудових ресурсів

Розроблено графік погашення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги. Він допоможе запланувати погашення своїх боргів поквартально зі ступенем важливості та урахуванням умов та термінів, які зазначені у договорах з постачальниками та підрядниками;

2) для вирішення наявних проблем інформаційного забезпечення обліку кредиторської та дебіторської заборгованостей запропоновано внести до Наказу про облікову політику розроблений графік документообігу обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, який допоможе організувати рух документів, підвищити їх якість, зменшити час їх обробки, збільшити ефективність праці працівників при складанні, обробці та зберіганні документів. Також, запропоновано

ведення двох відомостей, а саме «Відомість контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками» та «Відомість контролю та управління дебіторською заборгованістю покупців та замовників», які нададуть можливість вчасно контролювати стан заборгованості, аналізувати контрагентів підприємства з боку грошових відносин та отримувати інформацію щодо виникнення підозри в їх ненадійності.

В роботі запропоновано модернізувати робочий план рахунків у розрізі 37 рахунку, а саме додати чотири аналітичні субрахунки до 372 «Розрахунки з підзвітними особами». Розроблено процедуру стягнення дебіторської заборгованості, оскільки в ході аналізу залишків по рахункам було знайдено суму простроченої безнадійної заборгованості по контрагенту, чия діяльність була ліквідована;

3) з метою поглиблення аналітичної роботи на підприємстві у розрізі формування інформації стосовно дебіторської та кредиторської заборгованостей сформовано економіко-математичну модель, яка дозволила проаналізувати вплив таких факторів, як динаміка дебіторської заборгованості, динаміка кредиторської заборгованості, грошові кошти, витрати підприємства на коефіцієнт фінансової незалежності. По результатам побудови даної моделі виявлено що вона містить більш аналітичний характер впливу, ніж прогнозний. Виходячи з отриманих результатів можна стверджувати, що грошові кошти мають 49% впливу на величину коефіцієнту. Це свідчить про те що власні грошові кошти підвищують маневреність, незалежність підприємства та свободу у прийнятті рішень. Для підприємства наявність грошових коштів відображає можливість здійснювати господарську діяльність без затримок та утворення великих сум кредиторської заборгованості, відображає якісну платіжну системи розрахунків з дебіторами.

ВИСНОВКИ

Дослідивши питання формування обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства можна зробити висновки, щодо актуальності цієї теми. На нашу думку, цьому питанню приділяється надто мала увага порівняно з проблемними питаннями у цій сфері. На сьогодні дебіторська та кредиторська заборгованості мають суттєве значення. Українські товаровиробники, знаходячись під пресом неплатежів, вже який рік намагаються вирішити, що краще для них: зберегти обсяги виробництва ціною збільшення кредиторської заборгованості, підвищуючи при цьому дебіторську заборгованість, а разом з цим небезпеку банкрутства, або знизити обсяги виробництва, контролюючи розміри дебіторської заборгованості на певному, найбільш безпечному рівні. І в тому, і в іншому випадках підприємства стикаються з проблемою сповільнення платіжного обороту. Відповідно до поставленої мети і завдань дослідження було отримано нижченаведені результати.

1. Економічна система України визначається високим рівнем турбулентності, що характеризується непередбачуваністю та швидкою зміною темпів інфляційних процесів. Також спостерігається доволі стрімке зменшення обсягів ВВП. Разом із зазначеним великий вплив здійснив Covid-19 на економіку не тільки нашої держави, але і всього світу. Наслідки пандемії Covid-19 істотно відбилися на ситуації в державі, оскільки вона опинилася серед постраждалих країн за рівнем економічного спаду, що дає можливість стверджувати про падіння економічних показників і про тривале відновлення.

Але, не дивлячись на недоброякісний стан внутрішніх державних показників можна стверджувати, що за аналізований період (2016-2019 рр.) на світовій арені Україна стрімко покращувала свої позиції, про що говорить позитивна тенденція даних різноманітних рейтингів. Серед таких можна виокремити наступні: Рейтинг легкості ведення бізнесу, Індекс сприйняття корупції, Оцінка економічної свободи. Нажаль, відбулось погіршення індексу

глобальної конкурентоспроможності в рейтингу Всесвітнього економічного форуму, але ми маємо надію на позитивну тенденцію.

2. Для чіткого розуміння сутності понять дебіторської та кредиторської заборгованостей було проаналізовано думки вчених-економістів. На підставі контент-аналізу визначено та відображено багатогранність підходів щодо трактування сутності дебіторської заборгованості, а саме як до боргу (заборгованості), кредиту, фінансового активу, вилучених коштів з кругообігу підприємства, вимоги щодо виплати, оборотного активу, розміру неспроможності виконання зобов'язання та ділового активу; та кредиторської заборгованості, як зобов'язання, кредит, заборгованість, можливості, фінансова угода, залучення коштів та як постачальники з підрядниками. Це зумовило необхідність уточнення автором дефініції дебіторської заборгованості, яка тлумачиться «дебіторська заборгованість – це економічний показник господарської діяльності підприємства, який ототожнює собою суму заборгованості на користь якої у підприємства зменшуються шанси щодо використання обігових коштів». Наведене визначення дає уявлення про економічну природу дебіторської заборгованості і визначає її місце в бухгалтерському обліку.

3. Проведений аналіз різних аспектів обліку заборгованості у міжнародній та національній практиці показав певні відмінності, головними з яких є підходи до відображення інформації про активи у фінансовій звітності в Україні, які носять переважно теоретично-інформаційний характер; визнання сумнівної заборгованості та методів визначення резерву сумнівних боргів; суттєво відрізняється класифікація та методологія облікової оцінки дебіторської заборгованості; національні стандарти у розрізі визнання зобов'язань розглядають зобов'язання, а міжнародні – забезпечення, відрізняється її класифікація. Вітчизняні стандарти, на відміну від міжнародних, чітко регламентовані і не передбачають альтернативи для підприємства, а також те, що МСБО розглядають дебіторську заборгованість більш широко з урахуванням тривалого досвіду співпраці з іноземними контрагентами.

4. Об'єктом дослідження комплексної магістерської дипломної роботи

обрано ТОВ ВКП «Мотор-Агро», яке спеціалізується на оптовій торгівлі неспеціалізованими товарами та має широкий спектр діяльності у галузі будівництва, виробництва, видобування та переробки. У ході проведення аналізу техніко-економічних показників визначено, що дані показники порівнюючи з попереднім періодом мають негативну тенденції до погіршення стану підприємства. Підприємство значно залежить від позикових коштів та здатно профінансувати невелику частину активів за рахунок власного капіталу, також визначено що в підприємстві застарілі необоротні активи, чий термін корисного використання поступово скорочується, зменшується прибутковість інвестованого в активи капіталу. Все це що дозволило зробити висновок про актуальність для ТОВ ВКП «МОТОР-АГРО» удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю на підприємстві.

5. Досліджуючи обліково-аналітичне забезпечення управління заборгованістю можна зробити висновок, що основним джерелом регулювання облікової політики на ТОВ ВКП «Мотор-Агро» є Наказ про облікову політику та облік заборгованості на підприємстві ведеться, у відповідності до національних стандартів. Використовується робочий план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджений наказом міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 зі змінами та доповненнями. В обліковій політиці підприємства ТОВ ВКП «Мотор-Агро» закріплені основні правила та норми для організації та ведення бухгалтерського обліку, однак з метою удосконалення пропонується додати ще один елемент облікової політики - процедуру стягнення дебіторської заборгованості.

6. Організація документообігу на підприємстві ведеться з дотриманням вимог викладених в обліковій політиці підприємства ТОВ ВКП «Мотор-Агро», проте графік документообігу не затверджено. Основним документом між підприємством та замовником, який регулює їх права та обов'язки є договір. Окрім договорів, первинними документами з обліку кредиторської та дебіторської заборгованостей за товари, роботи, послуги можуть виступати товарно-транспортні накладні, рахунки фактури, виписки банку тощо. Проте, така організація має певні

упущення і недоліки, як наприклад несвоєчасне повернення документів, або неповернення взагалі. Відображення заборгованості на аналітичних рахунках третього та шостого класу здійснюється з деталізацією до субрахунків третього порядку. Слід зауважити про необхідність деталізації інформації що накопичується за означеними рахунками, це дасть змогу посилити обліково-аналітичний аспект. Усунення таких недоліків допоможе більш детально обліковувати заборгованість та ефективно управляти нею для поліпшення фінансового стану товариства.

7. Аналіз ділової активності та фінансового стану підприємства, у ході якого можна зробити висновок що стан підприємства є незадовільнений, динаміка майже усіх показників є негативною. ТОВ ВКП «Мотор-Агро» має великі поточні зобов'язання, які значно перевищують дебіторську заборгованість, та, таким чином, порушають баланс. Ділова активність підприємства поступово знижується, а фінансова стійкість говорить про значну залежність підприємства від залучених коштів.

В умовах ринкових відносин управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є основною умовою безперервного розвитку будь-якого суб'єкта господарювання. Особливої важливості набув аналіз складу та динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей, також було проведено аналіз стану заборгованості підприємства, тобто показників його оборотності та співвідношення. Одним із суттєво негативних значень було співвідношення заборгованостей. Цей показник був значно нижче нормативного, за рахунок зниження дебіторської заборгованості та збільшення кредиторської, що призвело до великого розриву їх сум.

8. На підставі виявлених, за результатами проведеного аналізу, недоліків щодо формування облікових процедур в розрізі обліку та контролю дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємству запропонована система бюджетування, а саме складання бюджету руху грошових коштів, що дозволяє прогнозувати виконання своїх розрахункових зобов'язань перед державою, кредиторами і партнерами, фіксувати зміни, що відбуваються в

платоспроможності. Даний вид бюджету дозволить планувати надходження власних коштів, а також оцінювати потребу в залученні позикового капіталу. Тобто, він допомагає управляти і контролювати ефективність діяльності підприємства; планувати доходи і витрати за різними напрямками діяльності, бізнес-процесів, підрозділам; планувати зміни дебіторської і кредиторської заборгованості та власних коштів а також планувати використання матеріальних і трудових ресурсів. Також розроблено графік погашення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги. Він допоможе запланувати погашення своїх боргів поквартально зі ступенем важливості та урахуванням умов та термінів, які зазначені у договорах з постачальниками та підрядниками.

9. Для вирішення наявних проблем інформаційного забезпечення обліку кредиторської та дебіторської заборгованостей запропоновано внести до Наказу про облікову політику розроблений графік документообігу обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей, який допоможе організувати рух документів, підвищити їх якість, зменшити час їх обробки, збільшити ефективність праці працівників при складанні, обробці та зберіганні документів. Також, запропоновано ведення двох відомостей, а саме «Відомість контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками» та «Відомість контролю та управління дебіторською заборгованістю покупців та замовників», які нададуть можливість вчасно контролювати стан заборгованості, аналізувати контрагентів підприємства з боку грошових відносин та отримувати інформацію щодо виникнення підозри в їх ненадійності.

Було запропоновано модернізувати робочий план рахунків у розрізі 37 рахунку, а саме додати чотири аналітичні субрахунки до 372 «Розрахунки з підзвітними особами»: субрахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами» на 3721 «Розрахунки за службовими відрядженнями», 3722 «Грошові кошти підзвіт на господарські потреби», 3723 «Утримання із заробітної плати неповернених сум» та 3724 «Відшкодування підзвітній особі за рахунок підприємства». Розроблено процедуру стягнення дебіторської заборгованості, оскільки в ході аналізу залишків по рахункам було знайдено суму простроченої безнадійної

заборгованості по контрагенту, чия діяльність була ліквідована.

10. З метою поглиблення аналітичної роботи на підприємстві у розрізі формування інформації стосовно дебіторської та кредиторської заборгованостей сформовано економіко-математичну модель, яка дозволила проаналізувати вплив таких факторів, як динаміка дебіторської заборгованості, динаміка кредиторської заборгованості, грошові кошти, витрати підприємства на коефіцієнт фінансової незалежності. По результатах побудови даної моделі виявлено що вона містить більш аналітичний характер впливу, ніж прогнозний. Виходячи з отриманих результатів можна стверджувати, що грошові кошти мають 49% впливу на величину коефіцієнту. Це свідчить про те що власні грошові кошти підвищують маневреність, незалежність підприємства та свободу у прийнятті рішень. Для підприємства наявність грошових коштів відображає можливість здійснювати господарську діяльність без затримок та утворення великих сум кредиторської заборгованості, відображає якісну платіжну системи розрахунків з дебіторами.

Таким чином, стан дебіторської та кредиторської заборгованостей впливає на фінансове становище підприємства та його платоспроможність, тому на кожному підприємстві необхідно вести контроль за заборгованістю та розробляти методи управління нею, щоб запобігти низькому рівню платоспроможності та особливо банкрутству. Успішне функціонування будь-якого підприємства, в тому числі й малого, забезпечення рентабельної діяльності в умовах ринкових взаємовідносин з дебіторами та кредиторами вимагає організації в них чіткої системи бухгалтерського обліку з урахуванням його особливостей

Підсумувавши результати проведеного дослідження необхідно зазначити, що на сьогоднішній день існує ще безліч значних проблем формування обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства і, тому швидке їх вирішення посприє не лише удосконаленню та розвитку дебіторської та кредиторської заборгованостей, як об'єктів обліку, а й значно полегшить роботу підприємств, зробить їх діяльність більш якіснішою та надійнішою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асмолова Т. В., Сирцева С. В. Особливості обліку зобов'язань за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку: порівняльний аспект. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2015. №12(45)/2. С 15-21.
2. Атамас П. Й., Ковальова К. О. Особливості обліку розрахунків з дебіторами за П(С)БО 10. *Інфраструктура ринку: Бухгалтерський облік, аналіз та аудиту*. 2018. №15. С. 174-179.
3. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2003. № 12. С. 24–36.
4. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит». 7-ме вид., доп. І перероб. Житомир: ПП «Рута». 2016. С. 832
5. Вареник В. М, Сезоненко К. Г. Удосконалення аналізу дебіторської заборгованості торгового підприємства з використанням регресійного аналізу. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 6(11). С. 519-524.
6. Васільєва Л. М., Трайно О. В. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її удосконалення. *Молодий вчений*. 2017. № 10(50). С. 820-822.
7. Гаспарова А. Е. Причини виникнення та проблеми управління дебіторською заборгованістю. *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти* : матеріали всеук. наук.-практ. конф., м. Харків, 17 квіт. 2019 р. Київ : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 441-447.
8. Головка О. Г., Ковальов О. Є., Губарев О. О. Сучасні проблеми та перспективи управління фінансовою стійкістю підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 1. С. 48-53.
9. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та

її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*. 2014. № 19. С. 124 - 131.

10. Дубровська Є. В. Дослідження сутності поняття «Дебіторська заборгованість». *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2009. № 2. С. 202-205.

11. Іванов Є. О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. *Вісник МСУ*. № Т. VIII (1-2). 2013. С. 35-38.

12. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз. Київ.: ЦУЛ. 2002. 452 с.

13. Костюнік Е. В., Сторожук В. В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю на підприємствах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. №27(3).С. 113-116.

14. Лабунська С. В., Безкоровайна Л. В. Управлінський облік: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 352 с.

15. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Держава та регіони. Серія «Економіка і підприємництво»*. 2009. № 1. – С. 114–117.

16. Маркова С. В., Маказан Є. В., Олійник О. М. Фінансовий менеджмент: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності «Бізнес адміністрування». Запоріжжя: ЗНУ. 2013. 84 с.

17. Матицина Н. О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38-42.

18. Матюха В. І., Мисака Г. В. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. *Молодий вчений*. 2018. №1(2). С. 930-932.

19. Мельник М. О. Удосконалення обліку а аналізу фінансових результатів діяльності виробничого підприємства. *Державний фінансовий контроль, незалежний*

аудит та аналіз: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. 2018. №1. С. 195-199.

20. Михайлов М. Г., Полятикіна Л. І., Славкова О. П., Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу : навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.

21. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_013 (дата звернення: 04.10.2020).

22. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 10 (МСБО 10). Події після звітного періоду : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_024 (дата звернення: 06.10.2020).

23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32). Фінансові інструменти: подання : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_029 (дата звернення: 04.10.2020).

24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 (МСБО 36). Зменшення корисності активів : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_047 (дата звернення: 04.11.2020).

25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37). Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_051 (дата звернення: 04.10.2020).

26. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_015 (дата звернення: 04.10.2020).

27. Мінфін: все про фінанси: новини, курси валют, банки: веб-сайт. URL:

www.minfin.com.ua (дата звернення: 23.09.2019).

28. Момот Т. В., Безугла В. О., Тараруєв Ю. О., Кадничанський М. В., Чалий І. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ.: Центр учбової літератури, 2011. – 712 с.

29. Мягих І. М. Методичний підхід до аналізу та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості як складових управління фінансової стійкості авіакомпаній України. *Міжнародний науково-виробничий журнал: Сталій розвиток економіки*. 2013. № 4 (21). С. 255-262.

30. Назаренко І. М. Економетричне моделювання складових капіталу в якості факторних систем // *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва Серія «Економічні науки»*. 2015. №5. С. 131-144.

31. Нашкерська Г. В. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 11. С. 31-37.

32. Новицька Н. В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість». *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 2. С. 286-290.

33. Огляд ВВП у II кварталі 2020 року / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=62459016-a04f-41fc-9eeb-10de5d40d981&tag=ValoviiVnutrishniiProdukt> (дата звернення: 23.09.2019).

34. Огляд інфляції (серпень 2020 року) / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=50f4353c-f19f-4a99-96c9-a0fdbb01f915&tag=OgliadInfliatsii> (дата звернення: 23.09.2019).

35. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2019).

36. Офіційний сайт Міністерства фінансів: веб-сайт. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/> (дата звернення: 21.09.2019).

37. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон

України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 01.10.2020).

38. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ; Мінфін України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0336-13> (дата звернення: 04.10.2020).

39. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» : Наказ; Мінфін України від 27.06.2013 № 628 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1223-13> (дата звернення: 02.10.2020).

40. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : Наказ; Мінфін України від 30.11.1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0892-99> (дата звернення: 29.10.2020).

41. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : Наказ; Мінфін України від 08.10.1999 № 237 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0725-99> (дата звернення: 02.10.2020).

42. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" : Наказ; Мінфін України від 31.01.2000 № 20 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0085-00> (дата звернення: 01.10.2020).

43. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти" : Наказ; Мінфін України від 30.11.2001 № 559 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1050-01> (дата звернення: 02.10.2020).

44. Ступницька Т. М., Маркова Т. Д., Бамбуляк І. М., Кулік Н. М.

Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізми управління. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Вип. 4. Т. 10. С. 66-78.

45. Струк Н. С., Ділик А.З. Пріоритети розвитку системи обліку розрахунків із дебіторами в діловому партнерстві підприємств. *Науковий вісник ХДУ Серія «Економічні науки»*. 2018. № 29 (2). С. 191-194.

46. Супрунова І. В. Особливості організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. *Вісник ЖДТУ Серія «Економічні науки»*. 2012. № 2(23). С. 357-360.

47. Сучасний стан та проблеми розвитку статистики, обліку та аудиту в умовах глобалізації та енергозбереження: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції., м. Дніпро, 4-5 квітня 2017 р. У 2 томах. Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара, 2017. 210 с.

48. Тесак О. В. Облікова політика як інструмент організації бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. №21(2). С. 97-100.

49. Тирінов А. В. Особливості визнання та облікової оцінки дебіторської заборгованості підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 5(2). С. 114-120.

50. Томчук О. Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького*. 2016. Т. 18, вип. 2. С. 160-164.

51. Труніна І. М. Теоритичні та практичні проблеми визнання дебіторської заборгованості. *Економіка: реалії часу*. №4(26). 2016. С. 90-97.

52. Фурман Т. Ю. Аналіз розвитку показників оптової торгівлі в Україні. *Наукова спільнота*: веб-сайт. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1139/> (дата звернення: 28.09.2019).

53. Шестерікова В. В., Тивончук С. В. Обліковий аспект розрахунків з покупцями та замовниками в аграрних підприємствах. *Економічні науки Серія «Облік і фінанси»*. 2013. №10(4). С. 420-425.

54. Шляхтич Т. В. Облік дебіторської заборгованості: вітчизняний та

міжнародний досвід. *Управління розвитком*. 2013. № 3. С. 38-40.

55. Chih-Young Hung Management Style of Accounts Receivable and Performance of the Firms: Evidence from Taiwan Electronics Industry *Management Review*. 2011. № 30. p. 143-148.

56. Corruption Perceptions Index – 2019 / Transparency International. URL: https://images.transparencycdn.org/images/2019_CPI_Report_EN_200331_141425.pdf (дата звернення 02.10.2020).

57. Doing Business-2016. International Bank for Reconstruction and Development // The World Bank. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf> (дата звернення 02.10.2020).

58. Doing Business-2020. International Bank for Reconstruction and Development // The World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf> (дата звернення 02.10.2020).

59. Eugene F. Brigham, Joel F. Houston Fundamentals of financial management: Concise edition. *Cengage Learning*. 2018. 688p.

60. Ilter C. A Discussion Paper on Accounts Payable Ratio. *Acta Oeconomica Pragensia, University of Economics, Prague*. 2019. №(3-4). pp. 85-94.

61. Index of Economic Freedom – 2020 / The Heritage Foundation. URL: https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/2020_IndexofEconomicFreedom_Highlights.pdf (дата звернення 02.10.2020).

62. Kolitz. D. Financial accounting: a concepts-based introduction. Oxon; New York, NY: Routledge, 2017. 677 p.

63. Mbroh, K. J., Attom, B. E. Accounting and control systems practices by small and micro enterprises Owners within the Cape coast Metropolitan Area of Ghana. *Asian Journal of Business and management science*. 2012. №1(9). pp. 28-47.

64. Medina L., Schneider F. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years. *IMF Working Paper*. 2018. №18-17. p. 76.

65. Nwakaego D. A., Ikechukwu O. I. Management of Accounts Payable on

the Financial Performance of Industrial. Domestic Manufacturing Companies in Nigeria. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*. 2016. №21(7), pp.54 -61.

66. Nyachwaya Z.O. Effects of Accounts Payable on the Profitability of Agricultural Firms in Kenya: A Case of James Finlay's. *International Journal of Academics & Research*. 2019. №1(4). pp. 270-273.

67. Suhányiováa A., Suhányia L., Mokrišováa M., Horváthováa J. Application of the Principle of Prudence in the Accounting of Slovak Businesses through the Creation of Adjusting Entries for Receivables. *Procedia Economics and Finance*. 2015. №34. p. 311-318.

68. The Global Competitiveness Report – 2019 / World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення 02.10.2020).